

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİNEMA TELEVİZYON ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SİNEMA VE TELEVİZYON İLE İLGİLİ SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ SORUNLARI
(İSTANBUL SİNEMA TELEVİZYON SENDİKASI ÖRNEĞİ)

HAZIRLAYAN
RAMAZAN ARSLAN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ UFUK UĞUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2018

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak savunduğum “Türkiye’de Sinema ve Televizyon İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları (İstanbul Sinema Televizyon Sendikası Örneği)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18 /04/ 2018

(Ramazan ARSLAN
16530600023

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sinema-TV Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik öğrencisi Ramazan ARSLAN'ın hazırladığı "TÜRKİYEDE SİNEMA VE TELEVİZYON İLE İLGİLİ SIVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SORUNLARI (İstanbul Sinema Tv Sendikası Örneği)" başlıklı tez 02 /05 / 2018 tarihinde aşağıda imzaları olan jüri tarafından Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	Üniversite	İmza
Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Ufuk UĞUR	Ordu Üniversitesi	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Alev Fatoş PARSA	Ege Üniversitesi	
	Doç.Dr. Cavit YAVUZ.	Ordu Üniversitesi	

ONAY

.... / / 201...

Prof. Dr. Necip Fazıl DURU

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
ÇALIŞMA ALANI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	7
SORUN	7
ÖNEM	8
YÖNTEM	8
SINIRLILIKLAR	9
TANIMLAR	10
BİRİNCİ BÖLÜM	11
1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVDE SİVİL TOPLUM	11
1.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI	11
1.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ OLUŞMA ESASLARI.....	12
1.3.1. Özerklik	12
1.3.2. Gönüllülük	12
1.3.3. Kar Amacı Gütmemek.....	13
1.3.4. Kamu Yararı Gözetmek.....	13
1.3.5. Şeffaflık	13
1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ, FAALİYET ALANLARI VE AMAÇLARI.....	14
1.4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri.....	14
1.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyet Alanları.....	14
1.4.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Amaçları.....	16
1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SINIFLANDIRILMASI.....	17
1.6. SİVİL TOPLUM KURULUŞU TÜRLERİ	18
1.6.1. Dernekler	18
1.6.2. Vakıflar	19
1.6.3. Sendikalar	19

1.6.4. Meslek Kuruluşları	20
1.7. SİVİL TOPLUM ORTAYA ÇIKIŞI.....	20
1.8. SİVİL TOPLUMUN KURAMSAL TEMELLERİ.....	22
1.8.1. Devleti Ön Planda Tutanlara Göre Sivil Toplum	22
1.8.1.1. Aristoteles	23
1.8.1.2. Niccolo Machiavelli.....	23
1.8.1.3. Jean Bodin.....	23
1.8.1.4. Thomas Hobbes	23
1.8.1.5. Jean Jacques Rousseau.....	24
1.8.1.6. Georg Wilhelm Friedrich Hegel	25
1.8.2. SİVİL TOPLUMU ÖN PLANDA TUTANLARA GÖRE SİVİL TOPLUM	25
1.8.2.1. John Locke.....	26
1.8.2.2. Adam Ferguson.....	26
1.8.2.3. Alexis de Tocqueville	27
1.8.2.4. John Stuart Mill	28
1.8.2.5. Friedrich A. Von Hayek.....	28
1.8.3. MARXİST DÜŞÜNCE GELENEĞİNDE SİVİL TOPLUM.....	29
1.8.3.1. Karl Marx.....	29
1.8.3.2. Antonia Gramsci	30
İKİNCİ BÖLÜM	31
TÜRKİYE’DE CUMHURİYET ÖNCESİ VE CUMHURİYET DÖNEMİ SİVİL TOPLUM	31
2.1. CUMHURİYET ÖNCESİ SİVİL TOPLUM (OSMANLI DEVLETİ’NDE SİVİL TOPLUM VE UNSURLARI).....	31
2.1.1. Millet Sistemi	31
2.1.2. Tarikatlar.....	32
2.1.3. Loncalar	33
2.2.OSMANLI DEVLETİ’NDE MODERNLEŞME SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM	33
2.2.1. Sened-i İttifak	34
2.2.2. Tanzimat Fermanı	34
2.2.3. Kanun-i Esasi.....	35
2.3.1. Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Mevcut Durumu	38

2.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	42
3.1. TÜRKİYE’DE SİNEMA-TV SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM	
KURULUŞLARININ SORUNLARI (İstanbul Sinema Televizyon Sendikası	
Örneği)	42
3.1.1. Amaçları	42
3.1.2. Sinema Filmlerinde Çalışma İlkeleri	43
3.1.3. Dizi Setleri Çalışma İlkeleri	44
3.1.4. Anket Çalışması.....	45
3.1.5. Karşılaştıkları Sorunlar	45
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA	63
EKLER.....	67
EK-1 Anket Kapsamında Görüşülen Kişilerin Listesi	67
Ek-2 Anket Formu	69
EK-3 Setlerden Fotoğraflar	81
ÖZGEÇMİŞ.....	103

ÖZET**TÜRKİYE’DE SİNEMA VE TELEVİZYON İLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SORUNLARI****(İSTANBUL SİNEMA TELEVİZYON SENDİKASI ÖRNEĞİ)**

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte insanoğlu doğası gereği sürekli güçlü olanın gücünü, kendi haklarına saygı gösterilmesi için sınırlandırmak istemiştir. Ortaçağda kentler ortaya çıkmış, kentte oluşan burjuvazi kesim feodallere karşı haklarını korumak için ortak hareket etmişlerdir. Bu dönemde sivil toplum kavramı iktidarı sınırlayan bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Böylece devlet toplum karşısında sınırlanmıştır. Tarih boyunca ihtiyaçlar daima bir başka unsurun ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur. Türkiye’deki Sinema televizyon sendikaları da set işçilerinin hakları elinden alındığı için bir gereksinim olarak görülüp defalarca kurulmuştur. Ancak günümüze kadar sınırlı sayıda sinema televizyon sendikası kurulmuştur ve bunların çoğu işlevselliğini kaybedip kendini feshetmiştir. Günümüze kadar kurulan sinema tv sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşları içerisinde işlevsel olarak en etkili olanı “ Önde Kamera Arkada Dayanışma” sloganıyla İstanbul Sinema Televizyon Sendikası’dır. Çalışmada bu sendika bağlamında sinema televizyon sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarına değinilmektedir. Çalışma sonundaki bulgulara göre Türkiye’deki sinema-televizyon sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının karşılaştıkları temel sorunlar; set çalışanlarının işsiz kalma korkusu, yapımcı ve kanalların reyting kaygısı, yapımcıların ceplerine giren paranın daha çok olmasını istemesi ve bu bileşenlere bağlı olarak da sektörde çalışanların çalışma saatlerinin fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Sivil Toplum, Yapımcı, Sinema Televizyon Sendikası, Set Çalışanları, Çalışma Saatleri

ABSTRACT

In the process from the past to the present day, mankind wanted to limit the power of the ever-powerful one to respect his own rights. In the Middle Ages, cities emerged and the bourgeoisie formed in the city acted jointly to protect their rights against the feudals. In this period, the concept of civil society emerged as a power limiting power. Thus the state is limited in the face of society. Throughout history, needs have always been at the forefront of another element. The rights of trade unions in cinema television sets seen as a requirement for workers in Turkey was established repeatedly taken away. However, a limited number of day-to-day cinema television unions have been established, and many of them have lost their functionality and canceled themselves. Among the non-governmental organizations related to the cinema TV sector established up to now, the most effective functionally is the Istanbul Cinema Television Union with the slogan "Solidarity in Front Rear Camera". In the context of this union in the study, the problems of non-governmental organizations related to the cinema television sector are mentioned. the main problems faced by civil society organizations concerned with cinema-television sector in Turkey, according to the findings at the end of the study; set employees have been informed that they are afraid of being unemployed, worried about the ratings of producers and channels, asking for more money to enter the producers' pockets, and depending on these components, the working hours of the employees in sector are high.

Keywords: Civil Society, Producer, Cinema Television Union, Set Employees, Working Hour, Union

ÖNSÖZ

Her şeyden önce yüksek lisans öğrenimim süresince destek ve önerilerini esirgemeyen, bölümümü en güzel şekilde tamamlamak için bana ilgi gösteren ve yardımları dokunan Ordu Üniversitesi Sinema Televizyon Bölümü'ndeki değerli hocalarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilimsel ve akademik bir çalışma yapmanın getirdiği zorlukları göğüslemek kuşkusuz tez yazarının tek başına üstesinden gelebileceği bir iş değildir. Bu açıdan tez çalışmamda bana her türlü akademik yardımını sağlayan ve konunun ayrıntılarını araştırmaya yönelten, yüksek lisans eğitimim boyunca rehberliğini hissettiğim tez danışmanım Yrd. Doç. Ufuk UĞUR' a göstermiş olduğu ilgi, katkı ve yardımlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yanımda olan, sivil toplum ile ilgili bilgi, destek ve yönlendirmelerinden dolayı Doç. Dr. Cavit YAVUZ hocama minnettarım.

Hayatımın hemen her döneminde olduğu gibi bu çalışma sırasında da hiçbir yardımı eksik etmeyen, maddi ve manevi olarak her zaman destek çıkan, varlığını sürekli hissettiğim, güç aldığım çok değerli aileme sonsuz teşekkür ederim.

Ramazan ARSLAN

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1- Sektöre göre dağılım.....	45
Şekil 2- Sektördeki en önemli sorun nedir?	47
Şekil 3- Sektördeki çalışma ortamı sinema-TV sendikasının ilkeleri ile uyumlu mu?	48
Şekil 4- Ortalama çalışma saatleriniz nedir?.....	49
Şekil 5- Çalışma saatlerinin en çok olduğu sektör hangisidir?	51
Şekil 6- Ücretlerinizi düzenli alıyormusunuz?.....	53
Şekil 7- Sektörde işi bilmeyenlerle çalışmak zorunda kalıyor musunuz?.....	54
Şekil 8- İş bulmakta zorlanıyor musunuz?.....	56
Şekil 9- Sendika etkili olabiliyor mu?.....	57
Şekil 10- Sinema-TV sendikasına üye misiniz?	58

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1- Kaynak : https://www.dernekler.gov.tr	38

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÇEV	: Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AGİAD	: Anadolu Genç İşadamları Derneği
Akt.	: Aktaran
AKUT	: Arama Kurtarma Timi
ASKON	: Anadolu Aslanları İşadamları Derneği
CSO	: Civil Society Organization- Sivil Toplum Kuruluğu
Çev	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
GESİAD	: Genç Sanayici ve İşadamları Derneği
GREENPEACE	: Yeşil Barış Örgütü
MEV	: Milli Eğitim Vakfı
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NGO	: Non-Governmental Organization- Sivil Toplum Kuruluğu
No	: Numara
s	: Sayfa
S	: Sayı
STK	: Sivil Toplum Kuruluğu
TED	: Türk Eğitim Derneği
TEGV	: Türk Eğitim Gönülleri Vakfı
TEV	: Türk Eğitim Vakfı
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Vb	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
YY	: Yüzyıl

GİRİŞ

Sivil toplum kavramı tarihte eski çağlardan beri farklı düşünürler tarafından oldukça farklı anlamlar yüklenerek günümüzdeki anlamını kazanmış olup modern dünyanın en önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Sivil toplum kavramı, etimolojik olarak ele alındığında Latince’de ortaklık anlamında kullanılan ‘sosaitas’ ile “site” kelimesinden üretilen ve ‘civilization’ ya da ‘citoien’ gibi kelimelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkmış ve bu biçimiyle de kent yaşamındaki ortaklığı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Tarihsel çağlardan bu yana insanoğlu güçlü olanın gücünü sürekli olarak kırmak istemiştir. Bunu yapmasının altındaki sebep kendi haklarını koruma içgüdüleri olmuştur. Ortaçağda feodalite hakim iken kentlerde türeyen burjuva kesimi kendi haklarını ve çıkarlarını gözeterek ortak hareket etmeye başlamıştır. Bu ortak hareket etme eğilimi sivil toplumun iktidarı sınırlayan bir güç olarak var olmasını ve kendini hissettirmesini sağlamıştır. Günümüzde zaman ilerledikçe hızla sayısal olarak artış göstermekte olan sivil toplum kuruluşları önemli bir siyasi ve sosyal güç haline gelmiştir. Sivil toplum kuruluşları küreselleşmenin neden olduğu birçok soruna eğilerek bunlarla mücadele eden ve bu sorunların giderilmesi için çözüm arayışında olup siyasilerin muhatap aldığı önemli bir oluşumdur. Bu oluşumların başlangıç tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Sivil topluma anlam yükleyen düşünürlerin bir kısmı sivil toplum kavramını açıklarken devleti ön planda tutmuş, bir diğer kısmı ise sivil toplumu ön planda tutarak sivil toplumu açıklamıştır. Son olarak da Marksizmi temele alan görüş ise sivil toplumu altyapı- üstyapı kavramsallaştırmaları çerçevesinde yorumlayıp sivil toplumu ekonomik ilişkilerin alanı olarak gören ve Karl Marx ile Gramsci’nin öncüleri olduğu görüştür.. Tarihsel süreç içerisinde sivil toplum kavramına farklı düşünürlerce çeşitli anlamlar yüklenmesine rağmen günümüzde sivil toplumun ortak bir tanımlaması yapılabilmektedir. Sivil toplum kavramı batı toplumlarının gelişim sürecinde ve batı siyasal geleneğinin içinde ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir. Sivil toplum farklı alanlarda farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Sivil toplum devletten bağımsız bir alan olarak da görülebilmektedir. Bu alan da devletin toplum üzerinde baskı ve denetimi zorbalık seviyesine getirmediği bir toplum biçimi

şeklinde değerlendirilmektedir. Sivil toplum devlet ile birey/ aile arasında bir ara alan olarak düşünülmekte ve bu iki unsurun birlikteliğinin kısıtlama olmaksızın gerçekleştiği alan şeklinde yorumlanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları ülkedeki hükümetin sağladığı otoriteden vatandaşları koruyup daha özgür bir ortam sağlama çabası içerisindedirler. Sivil toplum kuruluşları ortaya çıkma ve varlığını devam ettirme açısından gönüllülük ve kişisel rıza esasına bağlı olarak insanların haklarını ve özgürlüklerini koruyan kollayan ve bu durumu gerçekleştirirken de hukuki kuralların dışına çıkmadan bir yol izleyen, bu doğrultuda hareket eden örgütlerdir. Sivil toplum hakkında farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Sivil toplum, devlet baskısının uzanamadığı ve belirleyici olamadığı yerlerde birey veya gurupların devletten izin almadan rahat bir şekilde iletişim kurabildikleri, bireylerin rıza ve gönüllülük ilkesini temele alan kurum ya da etkinlikler şeklinde yorumlanabilir. Sivil toplum kuruluşları kurulurken ve kurulduktan sonra belirli ilkelere bağlıdırlar ve bu oluşum bu ilkeler çerçevesindedir. Tüm sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük, kar amacı gütmemek, özerklik, şeffaflık ve kamu yararı gözetmek gibi ilkeler bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, sivil toplum kavramından beslenir. Sivil toplum kuruluşları, sivil toplumun amaç, işlev ve özellikleriyle paralellik göstermiştir. Sivil toplum kuruluşlarının amaç, işlev, özellikleri ve faaliyet alanları “örgütsel etkileşim” ekseninde biçimlenmiştir. Sivil toplumun uzantısı olan sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, işlevleri, faaliyetleri ve amaçları birbirini bütünleyen yapıda olmuştur. Sivil toplum unsurları Türkiye’de iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki cumhuriyet öncesi sivil toplum, ikincisi ise cumhuriyet sonrası sivil toplumdur. Cumhuriyet öncesi için Osmanlı Devleti ele alınmakta Cumhuriyet sonrası için ise Türkiye ele alınmaktadır. Osmanlı döneminde sivil toplum tam olarak kendini hissettirmese de sivil toplum kuruluşları ile benzerlik gösteren kurum ve kuruluşlar var olmuştur. Her dönemde sivil toplumun yapısını belirleyen unsurlarının başında devletin yapısı gelmektedir. Osmanlı Devleti’nde de bu durum böyle olmuştur. Doğası ve yapısı gereği sivil toplum bireyi temele alırken Osmanlı Devleti’nde bireycilik gelişmemiştir. Bireycilik gelişmemesine rağmen tarikatlar, millet sistemi, loncalar sivil toplum ile benzerlik göstermektedir. Osmanlı devleti imparatorluk olduğu için bünyesinde çeşitli ırktan, dinden, mezhepten insanlar barındırmıştır

Millet sistemi din ve mezheplere göre sınıflandırma yapan bir sistemdir. Millet sistemi din özelinde grupların toplanmasını sağlamış ve bu grupların kendi kültürel değerlerinin asimile olmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti farklı etnik kökene sahip olan bu gurupların din, evlilik, doğum, ölüm, adalet, eğitim gibi haklarına karışmamış, onları bu konularda serbest bırakmıştır. Kısmen de olsa kendilerini özgürce yönetebilme ve özgür hareket edebilmeleri sivil toplum ile benzerliklerini göstermektedir. Bu durum millet sistemi özelinde gerçekleştiği için millet sisteminin sivil topluma benzerliği söz konusudur. Tarikatlar ise Osmanlı Devleti'nde sivil toplum kuruluşları ile benzerlik gösteren bir diğer sistemdir. Tarikatlar dinin halk düzeyinde örgütlenmesidir. Osmanlı Devleti'nde padişahın şeyhin görüşlerini önemsemesi insanların tarikatları kendini görüşlerini ifade etme alanı olarak görmesine neden olmuştur. Bireylerin tarikatları, kendi görüşlerini ifade etme alanı olarak görüp üye olması, tarikatların sivil toplum kuruluşları ile benzerliğini göstermektedir. Ancak tarikatlarda şeyhin bulunması ve şeyhlere tam bağlı olma durumu tarikatların sivil toplum kuruluşlarına benzer olma durumunu tartışmalı hale getirmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları bireyi temele alırken tarikatlar grubu temele almaktadır. Loncalar da Osmanlı Devleti'nde sivil toplum kuruluşları ile benzerlikleri olan bir diğer kuruluştur. Mahalli sınıfın bir araya geldiği loncalar mahalli sivil girişimini temsil eden kurumlar arasında yer almıştır. Loncaların üstlendikleri görevlerden dolayı sivil toplum kuruluşu olarak varsayılmasında çeşitli söylemler ortaya atılmıştır. Ticareti denetleme görevlerinden dolayı devlete bağlı olduğu gerekçesiyle sivil toplum kuruluşları ile benzerliği olmadığı düşünülse de loncalarda bulunan Kethüda, gurubun çıkarlarının savunucusu olması bakımından sivil toplum kuruluşları ile benzerlik göstermektedir. Osmanlı Devleti imparatorluk olmasından dolayı gerileme ve dağılma döneminde pek çok isyanla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu gerileme ve dağılma döneminde devletin bütünlüğünü koruyabilmek için çeşitli savunmacı reformlar uygulamıştır. Bu reformlarla beraber bazı gruplara çeşitli haklar ve imtiyazlar vermek zorunda kalmışlardır. Bunlardan ilki Sened-i İttifak'tır. Osmanlı Devleti dağılma döneminde merkeziyetçi yapıdan kaynaklı sıkıntılar doğmaya başlamış ve derebeyleri valileri dinlemeyerek ülkeyi anarşiye sürüklemiştir. Böyle bir ortamda ayanlar da derebeyleri gibi hareket etmeye başlamış ve halka zarar vermişlerdir. Osmanlı Devleti bu olaylar sonucunda halka zarar vermemek koşuluyla ayanlara birtakım

hakların tanındığı Sened-i İttifak'ı imzalamıştır. Osmanlı'da ayanlar zor kullanarak da olsa hak elde ettiği için bu sivil toplum belirtisi olarak görülmektedir. Osmanlı Devleti dağılma döneminde sıkıntılardan kurtulmak için demokratik olduğunu düşündüğü Tanzimat fermanını yayınlamıştır. Tanzimat fermanıyla gayrimüslümlere bir takım haklar tanınmıştır. Tanzimat fermanı oldukça ciddi hukuksal düzenlemeler içerdiği için çağdaş örgütlenmenin başlangıcı olduğu düşünülmektedir. Tanzimat fermanıyla padişahın hakları kısmen sınırlandırılmış ve hukukun üstünlüğü kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde anayasacılık fikri bununla birlikte gelişmiştir. Yaşanan bu olaylar neticesinde sivil toplum Osmanlı Devleti'nde kendini iyice hissettirmiştir. Kanun-i Esasi Osmanlı Devleti'nin ilk anayasasıdır. Parlamenter sisteme benzemekle beraber bunları denetleyen bir Meclis-i Umumi kurulmuştur. Ancak denetleyici görevi olan Meclis-i Umumi'nin yetkileri sınırlandırılmıştır. Anayasa ile beraber Osmanlı padişahının yetkileri vatandaşlarının temel hakları ile kısıtlanmış gibi görünse de padişahın istediği zaman meclisi fesih edebilmesi bu anayasanın sivil toplumu geliştirip geliştirmediği konusunda tartışmalara neden olmuştur. Ancak kanun-i esasi insanlara dernek kurma hakkı tanımıştır ve insanların örgütlenebilmesinin önünü açmıştır. Bu açıdan sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunmuş gibi görünmesine rağmen padişahın meclisi ile anayasayı fesih etme hakkını elinde bulundurması ve neticesinde meclisi ile anayasayı feshetmesi tartışmalara neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nden Türkiye'ye güçlü bir devlet otoritesinin yanında zayıf bir sivil toplum anlayışı miras kalmıştır. Tek parti döneminde Osmanlı'dan kalan dernekler kapatılmış yerlerini halk evleri almıştır. Çok partili dönemde ise Demokrat Parti'nin başa geçmesiyle beraber dernek ve sendikaların sayısında artış olmuştur. Türkiye'de 1938 yılında dernek sayısı yalnızca 205 iken 1961 anayasasının kabulü ile bu sayı 41.00'lere yükselmiştir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının sayıları sürekli artan bir grafik çizmektedir. Sivil toplum kuruluşları; altyapı, gönüllü ağlar, devletle olan ilişkiler, örgüt içi ilişkiler, sivil toplum kuruluşlarının birbirleri ile olan ilişkileri, hedef guruplarla ve medyayla olan ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadırlar. Türkiye'de sinema-tv ile ilgili sivil toplum kuruluşları da birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'de günümüze kadar birçok sinema-tv ile ilgili sivil toplum kuruluşu kurulmuş olsa da çoğu işlevselliğini kaybedip kendini feshetmiştir. Günümüzde en işlevsel olanı 'Önde Kamera

Arkada Dayanışma' sloganıyla İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'dır. Türkiye'de bu sendikaya benzeyen Görüntü Yönetmenleri Sendikası ve Kamera Asistanları Derneği olmasına rağmen sinema-tv sektöründeki tüm emekçileri kapsamadıkları için doğru verilere ulaşılması daha güçtür. Ancak İstanbul Sinema Televizyon Sendikası sektördeki tüm emekçileri kapsamaktadır. Sektör içerisinde sinemada da sıkıntılar olmasına rağmen en çok sıkıntıyı dizi çalışanları yaşamakta ve sendika buna müdahale etmekte zorlanmaktadır. Sektör çalışanlarının en çok sıkıntı yaşadığı sorunların başında çalışma saatlerinin fazlalığı gelmektedir. Çalışma saatlerinin fazlalığına yapımcının daha fazla para kazanma isteğinin yanı sıra reyting kaygısı da neden olmaktadır. Yapımcılar fazla ekip kurmaktansa aynı ekibi daha çok çalıştırma yoluna gitmektedirler. Reyting kaygısının set emekçilerini etkilemesi ise kanal sahiplerinin talepleri doğrultusunda olmaktadır. Kanal sahipleri dizinin bölümlerinin daha uzun olmasını talep ederek daha fazla reyting alma yoluna gitmek istemektedir. İstanbul Sinema Televizyon Sendikası yapımcıları toplayıp bu konuda görüşme yapmış olmasına rağmen yapımcılar sektör çalışanları ile resmi evrak imzalamadan işe başladığı için keyfi tutum sergilemeye devam etmişlerdir. Sigortalılık sektörde resmi evrak niteliğindedir. Çalışanların sigortaları yapıldığında hak talep etme süreci daha kolay işlediğinden yapımcılar çalışanların sigortalarını çoğu zaman yapmamaktadır. Sektörde yapımcılar çalışanlarla sözlü anlaşma yapmakta, yazılı hiçbir sözleşme yapmamaktadır. Bu durum sendikanın sektör çalışanlarının haklarını savunmakta zorluk yaşamasına sebep olmaktadır ve sendikanın karşılaştığı en büyük sorunlardandır. Mesleki yeterlilik ve meslek tanımının olmayışı sinema televizyon ile ilgisi olmayanların sektörde çalışmasına neden olmaktadır. Mesleklerin devlet tarafından resmileştirilmemesi ve denetlenmemesi sendikanın müdahale etmesine engel teşkil etmektedir. Set ziyaretleri esnasında çalışanların yapımcı tehdidinden dolayı şikayetlerini dile getirememesi sendikanın yaşanan sıkıntılarla ilgili veri toplayıp çözümlene yapmasının önüne geçmektedir. Yapımcıların yasal yükümlülüklerini bilmemesi ve iş sağlığı güvenliğinin olmaması yaşanan ayrı sorunlardandır. Sendikanın her seti ziyaret edip iş sağlığı ve güvenliğine uygun olup olmadığını denetleme gibi bir imkanı bulunmamaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin para karşılığında resmi evrak veren bir kurum olmaması sendika tarafından değil devlet tarafından engellenmesi gereken bir durumdur.

Bireylerin haklarını koruyup aktarmakta en büyük görev medyanın olmasına rağmen medyada sektör çalışanları ile ilgili hiçbir haber yapılmamaktadır. Sektör çalışanları ve Sinema Televizyon Sendikası bireysel olarak sosyal medyada sesini duyurmaya çalışmaktadır. Sektör çalışanlarının büyük bir bölümü sendikaya üye değildir. Sendikaya üye olanlar da çalışma koşullarının zorluğundan dolayı İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'nı takip edememektedir. İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'nın medyada yer bulamaması ve sektör çalışanlarının sendikayı takip edememesi sendikanın hareket alanını kısıtlamaktadır. Bu durumda da sendikanın sektör çalışanları ile birlikte hareket etmesi ve dayanışmanın sağlanması zorlaşmaktadır. Dayanışma, birlik ve beraberliğin zayıf olması sendikanın olaylara müdahale etmesinin önüne geçerek sendikanın büyük bir sorunu olmuştur.

ÇALIŞMA ALANI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

SORUN

Araştırmamızın konusu Türkiye'deki Sinema ve Televizyon ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarıdır. Çalışma konumuzun özü sinema ve televizyon çalışanlarının sorunlarını gidermeye çalışan sivil toplum kuruluşlarından olan İstanbul Sinema Televizyon sendikasının karşılaştığı güçlükler ve bunlarla nasıl baş etmeye çalıştığıdır. Sinema sektöründe ve dizi sektöründe farklı farklı sıkıntılar ve sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların çıkmasının da kendine göre bazı sebepleri vardır ve bunlara da tek tek değineceğiz.

Çalışmamızda araştırma sahamız İstanbul Şişli'de bulunan " Önde kamera Arkada dayanışma " sloganıyla Sinema Televizyon Sendikası'dır. Kişilerle görüşülüp sendikanın ve üyelerinin karşılaştığı sorunlar gözlemlendikten sonra veriler toplanıp analizler yapıldı. Çalışmanın ilk etabı bir hafta kadar sürmüştür. Çalışma içerisinde sosyal medya aracılığıyla kişilere ulaşan, sinema ve televizyon sektörü çalışanlarının yüksek bir katılımıyla gerçekleşen bir anket çalışması da yapılmıştır. Sendikada yetkili iki kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çalışmamızda araştırma konusu olarak İstanbul'daki Sinema Televizyon Sendikası ele alınmıştır. Pek göz önünde bulunmayan fakat tüm işin ellerinden çıktığı kamera arkasındaki ekibin haklarını savunmada büyük sorumluluğu üstüne alan Sinema Televizyon Sendikası'nın karşılaştığı güçlükleri gözler önüne sermek çalışmamızın amacıdır. Çalışmada birçok sıkıntılarla karşılaşan kamera arkası ekiplerinin sıkıntılarını gidermede Sinema Televizyon Sendikasının etkilerini katkılarını ve bununla birlikte çektiği güçlükleri de sinema emektarlarının kendi yorumlarıyla araştırmak amaçlanmıştır.

Şuan reklam ve sinema setlerinde sıkıntıların büyük ölçüde giderilmesine karşın dizi setlerinde sıkıntılar devam etmektedir. Dizi sektöründe yaşanan bu sıkıntıların giderilememesinin nedenlerini aktarmak amaçlanmıştır. Alan araştırması yapılarak elde edilen verilerle sorunların merkezindeki etkenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Amaçlar doğrultusunda İstanbul Sinema Televizyon Sendikası yetkililerine sorulan aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Bugünkü düzende sizi zorlayan olan en önemli etmen nedir?
- 2) Set ziyaretlerinde herhangi bir sorunla karşılaşıyor musunuz? Sonuçta orada bir denetleme mekanizması olarak settesiniz.
- 3) Devamlı set kazaları yaşandığını duyuyoruz. İş güvenliği açısından sendikanın herhangi bir çalışması var mı?
- 4) Yapımcılar çalışma saatleriyle ilgili taleplerinizi nasıl karşıladı?
- 5) Mesleki tanımdan sonra en büyük sıkıntı çalışma saatleri mi ?
- 6) Reyting kaygısı çalışma saatlerini etkiliyor mu ?
- 7) Son olarak eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

ÖNEM

Tez, daha önce Türkiye'deki sinema-televizyon ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının sorunları hakkında yapılmış hiçbir tez çalışması bulunmamasından dolayı önem arz etmektedir. Şuan örnek olarak incelediğimiz sendika ise bugüne kadar kurulan en işlevsel sinema televizyon sendikasıdır. Dolayısıyla bu kadar işlevsel bir sendikayı örnek olarak incelemek ve işlevsel bir sendika üzerinden yapılacak olan araştırma daha doğru ve güvenilir enformasyon sağlayacağı için oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca sektör çalışanlarının bir meslek tanımının da bulunmaması başka bir önemli konudur. Çünkü dünyada büyük bir öneme ve güce sahip olan sinema ve televizyon çalışanlarının gerçekte meslek sahibi olmalarına karşın ülkemizde resmi olarak yaptıkları işin meslek olarak sayılmaması ve bunun araştırılması önem arz eden bir başka konudur.

YÖNTEM

Çalışmada konu ve çalışılacak ortamın özellikleri göz önüne alındığında alan araştırması çalışması yapılmıştır.

Araştırmacının veya araştırmacı grubun hakkında bilgi alınacak topluluğun yaşadığı yere giderek çalışmalarında bulunulmasına "Alan Araştırması" denir.

Çalışmamızda “ gözlem ve görüşme“ tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın veri toplama aşamasında katılımcı gözlem ve mülakat tekniği uygulanmış ve verilerin anlamlandırılması amaçlanmıştır. Alan araştırması yapılırken objektif olunup etik olunması gerekmektedir yani çalışanın düşünülmesi kadar işverenin de düşünülmesi gerekmektedir. Çekim esnasında setlere ziyaretlerde bulunularak katılımcı gözlem yöntemi ile set çalışanlarının sorunları gözlemlenmeye çalışılmıştır. Sette gözlemlenen sorunlar sendika yetkilileri ile görüşülmüş ve sendikanın bu sorunlara müdahale ve çözüm aşamasında ne gibi zorluklarla karşı karşıya kaldığı öğrenilmiştir. Emektarların ve Sendikanın bugünkü ve bundan önceki sorunlarını anlamak için hem kamera arkası ekipleri hem de Sendika yetkilileri dinlenmiştir.

Sorunların nasıl yaşandığı, sorunların asıl altında yatan gerçek sebeplerin neler olduğu hakkında veriler toplanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ses kayıt cihazı kullanılmıştır ve kayıtlar elimizde bulunmaktadır. Katılımcılara açık uçlu sorular sorulmuştur. Ayrıca sosyal medya üzerinden çoğunluğun Sinema Televizyon Sendika’sının üyelerinden oluşan bir anket çalışması da yapılarak bu kişilerin cinsiyet, yaş ortalaması, eğitim durumları, medeni halleri, çocuk sayıları, sendikadan haberdar olma seviyesi, sendikadan beklentiler, setlerde yaşanan sorunlar, sorunlara karşı tepkiler vb durumlar öğrenilmiştir. Böylece nicel araştırma yöntemlerinden olan “ anket ” tekniği de kullanılmıştır.

SINIRLILIKLAR

Sorunların, sıkıntıların incelenmesinde birincil elden kaynaklara ulaşmak ve bunlardan veri toplamak esastır. Konu Sinema Televizyon ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı sorunlar olunca ilk önce sahaya inip sıkıntıların ne olduğunu öğrenmek gerekirdi. Bunun için çekimlerin sıklıkla olduğu farklı farklı mekanlara gidilip kamera arkası ekiplerden görüşleri alınmıştır. Çekimlerin olduğu mekanlar arası mesafelerin uzun olması bunun yanında emektarların görüşlerinin yapımcı tarafından olumsuz karşılanacağını bilmesi, birincil kaynakların görüşlerini açıklamada çekimsiz davranmalarına neden olmuştur. Bundan dolayı çekim esnasında değil, çekim sonrası set çalışanları ile özel olarak görüşülüp röportaj alınmak zorunda kalınmıştır.

Yapımcı yani işveren, olumsuz görüşleri olan ve kendisine sorun yaratabilecek düşüncede olan çalışanların işlerine hemen son verme gibi bir tehdit unsurunu elinde bulundurmaktadır. Set çalışanları işlerini kaybetmekten çekindikleri için röportaj veren bireyleri ikna etme süreci zorlu olmuştur. Birincil elden kaynaklar elde edildikten sonra Sinema Televizyon Sendikası yetkililerinin gözünden sorunlar görüşülmüştür.

Bu araştırma 2016 yılında İstanbul Şişli’de bulunan İstanbul Sinema-Televizyon Sendikası yetkilileri ve setlerde çalışan emektarların görüşleriyle sınırlıdır.

TANIMLAR

Sendika Yetkilisi: Sendika Yetkilisi, işyerine ilişkin olmak kaydıyla; sendikalara üye olma hakkına sahip veya sendika üyesi olan kamu görevlilerinin dileklerini dinlemek, şikayetlerini çözümlmek, aralarındaki işbirliği ve çalışma ahengi ile çalışma barışını devam ettirmek, kamu görevlilerinin hak ve menfaatlerini gözetmek, çalışma şartlarının uygulanmasına yardımcı olmak üzere en çok üyeye sahip sendikaca atanan görevlilerdir.

Yapımcı: Film yapımcısı filmin çekilmesi için gerekli koşulları sağlar. Yapımcı işi başlatır, koordine eder, denetim yapar ve filmin finansmanı için bütçe sağlar, personeli işe alır ve dağıtımcıları ayarlar. Yapımcı filmin başından sonuna dek film çekiminin her aşamasında bulunur.

Set Çalışanı: Sinema ve Televizyon alanında çalışan ve çekimin yapıldığı esnada o alanda bulunup çekime katkıda bulunan kimselere karşı kullanılır.

Kaşe: Sinema ve Televizyon alanında çalışan kişilerin haftalık veya aylık olarak aldıkları ücrete verilen isimdir.

Işık Asistanı: Işık Asistanı, tiyatro, opera, bale, müzikal gösteriler, konser, sinema ve televizyon çekimleri için stüdyo ve aktüel ortamlarda sabit veya geçici ışık sistemi kurarken ışık yönetmeninin emri altında çalışan ışık elemanıdır.

Reyting: İzlenme payına göre değerlendirilen ve AGB tarafından 1988 yılından beri gerçekleştirilen ölçme olayıdır. Yaklaşık 2200 haneye yerleştirilen ve bizler tarafından bilinmeyen reyting ölçme cihazları o gece ya da o gün en fazla izlenen programları liste halinde ortaya koyulmaktadır ve AGB tarafından ölçülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVDE SİVİL TOPLUM

Sivil toplum son zamanların popüler kavramlarından birisi olmayı başarmıştır. Sivil toplum, bireylerin kendi istek ve arzularıyla oluşturdukları ortak yaşam alanını ifade etmektedir. Sivil toplum kavramı, etimolojik olarak ele alındığında Latince’de ortaklık anlamında kullanılan “sosaitas” ile “site” kelimesinden üretilen ve “civilization” ya da “citoien” gibi kelimelerin birleştirilmesiyle ortaya çıkmış ve bu biçimiyle de kent yaşamındaki ortaklığı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Zaman içerisinde farklı yorumlar yapılarak farklı anlamlar yüklenen sivil toplum kavramı gün geçtikte daha kuvvetli bir hal alıp anlamını güçlendirmiştir. Ayrıca bu kavram tarihte eski çağlardan beri farklı düşünürler tarafından oldukça farklı anlamlar yüklenerek günümüzdeki anlamını kazanmış olup modern dünyanın en önemli ve tartışılan kavramlarından biri haline gelmiştir. Düşünürler sivil toplum kavramını yorumladıklarında sürekli devlet kavramı ile ilişkilendirmişlerdir. Bazı düşünürler devleti ön planda tutmuş bazıları ise sivil toplumu ön planda tutmuştur. Marx ise sivil toplumu açıklarken, sivil toplum ile devlet arasında bir alt-üst ilişkisi kurmuştur ve devletin sivil toplum yansıması olduğunu savunmuşlardır. Sonuç olarak, her düşünür farklı yorumlamasına karşın devlet etkisi altında olup olmamasına bakılmaksızın sivil toplum, toplumsal yapıyı etkileyen bir faktördür denilebilir. Bu aşamada sivil toplum kuruluşlarına bakmak gerekmektedir.

1.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI

Sivil toplum kuruluşları gücünü sivil toplumdaki almaktadır. Sivil toplum kuruluşları globalleşen dünyanın siyasetini oluşturan ve yönlendiren unsurların merkezinde yer almaktadır. Bu derece önemli olmasının nedeni, özellikle toplumları yönlendirme konusunda önemli aktörlerden biri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu derece mühim olan kuruluşlar için tarihsel ve kavramsal çerçevede hazırlanan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma da bu uğraşların bir ürünü olarak hazırlanmak istenmiştir. Sivil yönetimi icra eden kurum ya da örgütlere sivil toplum kuruluşları, kısa ve moda söyleyişi ile STK adı verilmektedir. Katılım veya temsilen hükümete dâhil olmayan doğal ve yasal şahıslar tarafından yaratılan hükümet dışı örgütler şeklinde de ifade edilmektedir.

Devlet dışı organizasyonlar eski dönemlere uzanmasına rağmen aslında İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya gerçekleri ile sivil toplum kuruluşları gündeme gelmiştir. Sivil toplum kuruluşları çeşitli toplumsal sorunlar üzerinde çalışıp giderek yaygınlaşmıştır. Sivil toplum kuruluşu resmi kurumlardan bağımsız olarak çalışmalarını yürüten sosyal, kültürel, politik, çevresel ve hukuki gayeleri çerçevesinde ikna ve faaliyetlerle çalışan, üyelerinin gönüllülük esasına bağlı olduğu kar amacı gütmeyen örgütlenmeler veya kuruluşlardır. Aslında sivil toplum kuruluşları gelişmiş toplumlarda yaşanan siyasal-sosyal ilişki ve gelişmelerin kaçınılmaz sonucudur. Günümüzde sanayinin gelişmiş olduğu demokrasinin egemen olduğu toplumlarda sivil toplum kuruluşları güçlerini günden güne daha fazla hissettirmektedir. Bu durumun asıl nedeni de halkın artık her olayın üstesinden gelmesinin ana etmen olarak düşünülmesidir. Çoğu ülkede devlet, sivil toplum kuruluşlarına destek vererek onları denetlemekte ve kontrol altına almaktadır.

1.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ OLUŞMA ESASLARI

Sivil toplum kuruluşları kurulurken ve kurulduktan bazı ilkelere bağlıdırlar ve bu oluşum bu ilkeler çerçevesindedir. Hemen hemen hepsinde aşağıda başlıklar altında da açıklayacağımız gönüllülük, kar amacı gütmemek, özerklik, şeffaflık ve kamu yararı gözetmek gibi ilkeler bulunmaktadır.

1.3.1. Özerklik

Özerklik sivil toplum kuruluşlarında vazgeçilmez olan ilkelerin başında gelmektedir. Özerklik, sivil toplum kuruluşunun kendi kendini idame ettirmesi ve herhangi bir başka kuruluşun desteğine ihtiyacı olmaması olarak açıklanabilir. Sivil toplum kuruluşlarının devletten bağımsız olarak varlığını sürdürmesi de bu ilke doğrultusunda gerçekleşecektir. Çünkü eğer bir sivil toplum kuruluşu devletten ve başka bir kurumdan maddi bir beklenti içerisine girerse ve maddi olarak destek alırsa o zaman o sivil toplum kuruluşu maddi destek aldığı kuruma bağlı hale gelir ve herhangi bir söz hakkı bulunmaz.

1.3.2. Gönüllülük

Sivil toplum kuruluşlarındaki diğer bir ilke de gönüllülük ilkesidir. Gönüllülük sivil toplum kuruluşlarında üye olan insanların gönüllü olarak orda

yer almasıdır. Şuan varlığını sürdüren sivil toplum kuruluşlarının çoğu gönüllülük ilkesi esasına dayanmaktadır.

1.3.3. Kar Amacı Gütmemek

Sivil toplum kuruluşlarında kar amacı gütmemek, bir sivil toplum kuruluşunun maddi çıkar gözetmeden ve maddi bir beklenti içerisine girmeden kurulması anlamına gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları kurulduktan sonra da o sivil toplum kuruluşundaki sermayeyi kişi ya da kişilere devredemez. Sivil toplum kuruluşlarının kar amacı gütmemesi onlarında şirketlerle olan farkını da ortaya koymaktadır. Sivil toplum kuruluşlarında daimi olarak çalışanlar ücretli olarak çalışabilirler. Sivil toplum kuruluşları kar etmek için kurulmamalarına rağmen gelir elde edecekleri faaliyetlere-etkinliklere katılabilirler ancak elde ettikleri gelirler sivil toplum kuruluşu bünyesindeki üyelere dağıtmazlar.

1.3.4. Kamu Yararı Gözetmek

Sivil toplum kuruluşlarındaki diğer bir ilke ise kamu yararını gözetmek ilkesidir ve bu ilke sivil toplum örgütlerinin bakış açısıyla toplumun refah seviyesinin yükselmesi, toplumun kalkınması, hayat şartlarının daha iyi hale getirilmesi, sorunlara çözümler üretilmesi gibi kamu yararına etkili olan durumlarda faaliyetler yapması şeklinde tanımlanmaktadır.

1.3.5. Şeffaflık

Sivil toplum kuruluşlarının tümünde bulunması gereken ve onları bütününe parçası haline getiren kurallar vardır. Birçok tanımda bahsedildiği üzere, çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan Sivil toplum kuruluşları, özerk yapıları içinde, üyelerinin kendi istekleri ile oluşuma katılımları dahilinde, kâr amacı gütmeyip kamu yararını gözeterek, faaliyetlerinden şüphe duyulmayacak kadar açık biçimde çalışarak var olurlar.¹

¹ İbrahim Betil, “*Sivil Toplum ve Kurumların Sosyal Sorumlulukları*”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, Haziran, 2008 s.74.

AKTARAN : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı / Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı *Sivil Toplumun Düşüncel Temelleri Ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplumun Görünümü: Sivas’ta Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Dernekler Özelinde Bir Çalışma* (Özge Nihan ÇUBUKÇU YILDIZLI) Yüksek Lisans Tezi Sivas Ekim 2012 s.19

Sivil toplum kuruluşlarının herhangi bir maddi beklenti içinde olmadan toplumun yararına olacak faaliyetlerde bulunarak ve bu faaliyetlerin hiçbir kuşkuya mahal vermemesi gerekmektedir. Böylece sivil toplum kuruluşlarının şeffaflıkları ve güvenilirlikleri sağlanmış olur.

1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ, FAALİYET ALANLARI VE AMAÇLARI

Sivil toplum kuruluşları, sivil toplum kavramından beslenir. Sivil toplum kuruluşları, sivil toplumun amaç, işlev ve özellikleriyle paralellik gösterir. Sivil toplum kuruluşlarının amaç, işlev, özellikleri ve faaliyet alanları “örgütsel etkileşim” ekseninde biçimlenir. Sivil toplumun uzantısı olan sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, işlevleri, faaliyetleri ve amaçları birbirini bütünleyen yapıda olmakla beraber aşağıda belirtilmiştir.

1.4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Kamuoyu oluşturmak yolu ile bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak,

Çoğulcu toplum yapısının oluşumunu sağlamak suretiyle piyasadaki metalaşmaya ve egemen piyasa değerlerine karşı dengeleyici bir unsur olmak,

Kendi içlerinde oluşturdukları katılımcı ve çoğulcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimi de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamak,

Pilot projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ya da bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar alabilmek²

1.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyet Alanları

Sivil toplum kuruluşları, insan hakları, doğal afetler, yardımlaşma, eğitim, çevre, sağlık vb alanlarda faaliyet göstermektedir.

² Mustafa Talas “*Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi*” TÜBAR-XXIX, (2011), s.392.

Eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Türk Eğitim Gönülleri Vakfı (TEGV)

Milli Eğitim Vakfı (MEV)

Türk Eğitim Vakfı (TEV)

Türk Eğitim Derneği (TED)

Türk Eğitim Vakfı (TEV)

İnsan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

İnsan Hakları Derneği

Kadın Haklarını Koruma Derneği

Sokak Çocuklarını Koruma Derneği

Tüketicileri Koruma Derneği

Umut Çocukları Derneği

Sağlık alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

Kızılay

Yeşilay

Türk Kalp Vakfı

Türk Böbrek Vakfı

Lösemili Çocuklar Vakfı

Türk Diyabet Vakfı

Fiziksel Engelliler Vakfı

Yardımlaşma alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

Mehmetçik Vakfı

Türk Hava Kurumu

Kimse Yok mu Derneği

Darülaceze

Can Suyu Yardımlaşma Derneği

İnsani Yardım Derneği

Dost Eli Yardımlaşma Derneği

Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

Tema Vakfı

Doğal Hayatı Koruma Derneği

ÇEKÜL

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği

Deniztemiz Derneği

Türçek

Yeşil Barış Örgütü (Greenpeace)

Doğal afetler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri

Kızılay

AKUT (Arama Kurtarma Timi)

Arama Kurtarma Araştırma Derneği

Acil Tıp Derneği

1.4.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Amaçları

Bir alanda örgütlülük kurmak

Demokratik sahada bir parça olmak

Bir düşüncenin/disiplinin sahadaki yüzü olmak

Bir düşüncenin amaç-eylem düzlemine zemin hazırlamak

Toplumsal etkileşimi artırmak

Oluşumları itibariyle aynı felsefeye sahip örgütlerin ulusal ve uluslararası etkileşimini artırmak³

1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SINIFLANDIRILMASI

Sivil toplum kuruluşları sivil toplumdaki belli bir hedef doğrultusunda bir araya gelmiş insanları temsil etmek için kurulan kurum veya kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır ve bu kurum veya kuruluşlar etkinlikte buldukları alanlara göre sınıflandırılabilir. Sivil toplum kuruluşları kalkınma ve yardım olmak üzereye ikiye ayrılabilir.

Kalkınma ile ilgili sivil toplum kuruluşları sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmayı kendine hedef olarak belirlemişken, yardım ile ilgili sivil toplum kuruluşları insani yardımlarda bulunmayı kendilerine hedef olarak belirlemişlerdir.

Arslan'a göre sivil toplum kuruluşları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir :⁴

- 1) Amatör sivil toplum kuruluşu,
- 2) Ortaklığa dayalı sivil toplum kuruluşu - kuruculara dayalı sivil toplum kuruluşu,
- 3) Dışa açık sivil toplum kuruluşu - dışa açık olmayan sivil toplum kuruluşu,
- 4) Kendine hizmet eden sivil toplum kuruluşu - başkalarına hizmet eden sivil toplum kuruluşu,
- 5) Projeci sivil toplum kuruluşu - projersiz sivil toplum kuruluşu

Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen bir atölye çalışmasında sivil toplum

³ MÜSLÜM YURTSEVEN *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Kütüphane Ve Sivil Toplum Kuruluşu Etkileşimi: Türk Kütüphaneciler Derneği Örneği* (TKD) YÜKSEK LİSANS TEZİ

⁴ Osman ARSLAN, (2001), *Kuramsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul.

Kuruluşlarını yönelimlerine ve amaçlarına göre ve etki uygulama alanlarına göre iki ayrı başlık altında sekiz ayrı kategoride sınıflandırılmıştır.

1.6. SİVİL TOPLUM KURULUŞU TÜRLERİ

Türkiye’de sivil toplum kuruluşu olarak vakıflar, dernekler, sendikalar ve meslek kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sivil toplum kuruluşları bazı yönleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır. Aşağıda bu sivil toplum kuruluşlarını kendi başlıkları altında inceleyeceğiz.

1.6.1. Dernekler

Türk Medeni Kanunu’nun 56. maddesine göre; “Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Yine Türk Medeni Kanun’un 57. maddesinde, “Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.” diyerek dernek kurmanın izne bağlı olmadığını belirtmiştir.

Özel kanun durumundaki Dernekler Kanunu’nun 2. maddesinde, “Dernek: Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” şeklinde tanımlanmıştır. Yukarıda bulunan iki tanımdan anlaşılacağı üzere dernekler hukuka aykırı olmamak şartıyla herkes tarafından kurulabilmektedir. Hukuka aykırı olmamasından dolayı da herhangi bir izin alınmasına da gerek kalmamaktadır. Dernek kurma hak ve özgürlüğü ilk II. Meşrutiyet sonrasında 120. Maddeyle anayasaya girmiştir. Ama ilk dernekler 1856 Kırım Savaşı sonrasında kuruldu. 1909’da değiştirilen 120. madde ile toplantı yapma hakkı tanındı ve kurulması yasak olan dernekler tanımlandı. Derneklerin yapısı ve işleyişi ile ilgili ilk düzenleme Ağustos 1909 yılı “Cemiyetler Kanunu” ile olmuştur.⁵

⁵ Mustafa TOSUN *T.c. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı- Sivil Toplum Kuruluşları Ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme: Ufak Alan Araştırması*–Yüksek Lisans Tezi – 2013 s.56

Genel kurul derneklerin en yetkili organıdır ve dernekler en geç iki yılda bir toplanmaktadır. Ayrıca dernekler gönüllülük esasına dayanmaktadır. Devlele bir bağı olmayan bu dernekler her türlü ticaretten de uzaktır ve belli bir görüşün temsilciğini yapmaktadır. Ayrıca bu görüşlerin çıkarını da savunmaktadırlar.

1.6.2. Vakıflar

Vakıflarda önem arz eden iki unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan ilki bir mal varlığının olmasıdır, bir diğeri ise bu mal varlığının bir amaç doğrultusunda kullanılmasıdır. Vakıflar da dernekler gibi hukuka uygun olmalıdır. Vakıfların yönetimi, amacının ve mallarının değiştirilmesi konusunda yasal güvencelere sahiptir. Vakıflar da dernekler gibi gönüllülük esasına dayanmaktadır. İnsanların iyilik yapma, kendinden sonra topluma yararlı bir şey bırakma, dini açıdan sevap işleme ve ihtiyaç sahiplerine hizmet ve yardım etme gibi arzuları vakıfları geliştirmiş ve yaygınlaştırmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde vakıflar toplumun değişik alanlarına yayılmış din, sağlık, spor, sanat gibi değişik ihtiyaçları karşılamak için kullanılmışlardır.

O dönemdeki vakıflar önemli bir iktisadi varlık olmanın yanında sosyo-ekonomik bir kuruluş niteliği de kazanmışlardır.⁶

Vakıflarda çalışan bireylerde gönüllülük kavramı esastır. Bireylerin zihnindeki temel düşünce, kendi mal ve mülklerinin topluma fayda sağlayacak biçimde gerektiği zaman fedakarlık etmesi olmalıdır. Türkiye’de insanların vakıf kurma düşüncelerinin arka planında dini düşünceler vardır. Bu sadece Türkiye özelinde değil, Müslüman ülkelerde de böyledir. Çünkü vakıflar gönüllülük, birlik, beraberlik, dayanışma, yardımlaşma gibi kavramları temele alması yönünden Müslümanlık ile örtüşmektedir.

1.6.3. Sendikalar

İlk sendikalar 1909’da yürürlüğe giren dernekler yasası çerçevesinde kurulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk anayasasında işçilere sendika kurma hakkı tanındıysa da, 1925 tahrir-i sükûn kanunu ertesinde sendikal hayat bir süre durmuştur.

⁶ Meral DİNÇER, (1996), *Çevre Gönüllü Kuruluşları*, Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları s.53

1933-1938 yılları arası yapılan yasal düzenlemelerle sendikalaşma ve grev hakkı kesin olarak yasaklandı.1947 yılındaki 5018 sayılı “işçi ve işveren sendikaları ve sendika birlikleri kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanun ile beraber sendikalaşma kanunu ortadan kaldırılmıştır fakat grev yasağı aynı şekilde devam etmiştir. Bu kanun; grev hakkı olmayan toplu sözleşmesiz, siyaset yapmaktan yoksun bırakılan yalın bir yasaydı. 1961 anayasası sendikalaşma konusunda çok önemli bir kademe atlanmasını sağlamıştır. Bu da örgütlenmenin önünü daha da açmıştır. 1961 anayasasındaki bu yasa ile beraber bütün çalışan insanlara, işçilere sendika ve grev hakkı verilmiştir. 1965 yılındaki 624 Sayılı Kanun ile de kamu çalışanların sendikal hakları düzenlendi.1982 anayasası ise örgütlenme özgürlüğü ve sendikal haklara çok sayıda yasak getirilmiştir. Fakat 1988 ve 1995 senesinde yapılan birtakım yasal değişikliklerle sendikaların çalışmalarındaki bazı kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır.

Sendikaların amacı kendi üyelerinin haklarını korumak , kollamak, çıkarlarını gözetmek ve bu doğrultuda hareket etmektir. Sendikalar uluslararası seviyede de faaliyet gösterebilmektedirler. Genel olarak çalışma koşulları ve iş ile ilgili sorunların çözümü üzerinde etkinlik göstermektedirler. Daha çok işçilerden yana olup koşulları onların lehine olacak şekilde şekillendirmeye çalışmaktadırlar.

1.6.4. Meslek Kuruluşları

Meslek kuruluşları herhangi bir işte çalışanların ortak çıkar ve gereksinimlerini koruyup kollamaya dönük etkinlikleri gerçekleştirmek için kurulmuş olan ve birçok farklı işlevi bulunan örgütlenmelerdir. Bu kuruluşlar devletten bağımsız ve iş odaklıdır ama bazı ülkelerde toplumsal çıkarları gözetmek maksadıyla devlet güdümündedirler. Böylece belli bir işte çalışanları kontrol altında tutarlar. Her iki durumda da amaç belli bir işte çalışanların çıkarları ile toplumsal yararların korunmasıdır.

1.7. SİVİL TOPLUM ORTAYA ÇIKIŞI

Köken olarak Antik Yunana kadar uzanan sivil toplum, Avrupa'daki gelişmelerden etkilenecek günümüzdeki halini almıştır.

Antik dönemde, sivil toplumun en genel anlamda birlikte yaşama sanatının bir aracı olarak ele alındığını söyleyebiliriz.⁷

Bilindiği üzere bu dönemde şehirlere yada vatandaşlar topluluğuna polis denmekteydi. Bu polislerle sivil toplum birbirine benzer biçimde algılanmaktaydı. Ortaçağ'da Avrupa'ya feodalite hakimdir. Feodalite kavramı bir egemenlik anlayışını ifade etmektedir. Bu egemenlik anlayışında ana unsur güçlü kişiye biat edilmesidir. Bu da beraberinde dağınık bir şekilde oluşan güçlü kişilerin hiyerarşik bir düzen yerine eşit olmayan bir toplumun oluşumuna neden olmuştur ve buradaki egemenlik ise soyluların tekelindedir. Avrupa'da 13. yüzyılın sonlarında feodalizmin sonunu hazırlayan gelişmeler aynı zamanda sivil toplumun tarihsel bir aşama olarak tohumlarının atıldığı bir dönemin başlangıcıdır.⁸Bu aşama sivil toplumun gelişiminde, kentlerin ortaya çıkmasının öncü olduğunu göstermektedir.

12. yüzyılın başlarından süregelen ticaret ve kent hayatı ilerleme kat etmiştir, bu ilerlemeler sayesinde sosyal ve siyasal alanda belirli yapılar oluşmuştur. Böylelikle ortak çıkarların parçaları olarak hareket eden kentli bireyler, özünde bu ortak çıkara bağlı haklar ileri sürmüşlerdir.

Kentlerin gelişmesi, ticaretin artması ile kentli sınıfının yükselişi tarihe damgasını vuracak olan burjuva sınıfının doğmasına neden olmuştur. Kent sakinlerini oluşturan burjuvalar bazen savaşılar ama çoğu zaman sermaye güçlerini kullanarak yönetsel ve yargısal güç elde etmişlerdir.⁹

Kentlerdeki gelişme feodalitenin kişiselliğe, kan bağına, akrabalığa, kişisel sözleşmelere dayalı meşruiyet ilişkilerine, ülke kavramını, ülke üzerinde yaşayanların temsil edilebilirliğini ve ayrıca bu temsil ilişkisinin kişisel nitelik taşımayan hukuk kurallarına göre belirlenmiş statülere sahip tabakalar çerçevesinde gerçekleştirileceği düşüncesini yerleştirmiştir.

⁷ Hale Akay ve Emel Kurma, "*Sivil Toplum Tartışmaları*", s.2, http://stk.bilgi.edu.tr/cd/01/doc/okuma_01-2.pdf (06.11.2016)

⁸ Ayşegül Akpınar Gönenç, *Sivil Toplumun Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*, Alkıtabevi, İstanbul, 2001, s.52.

⁹ İlyas DOĞAN, *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002. S.18

Kentler hukuki çerçeve içinde birçok konuda hak elde ederken, Orta Çağ'da din adamlarında ve kilise öğretilerinde şekillenen sivil toplum kavramı, burjuva sınıfının durumu ve bu sınıfın dünyevi / seküler öğretileriyle kavramı yeniden yapılandırmasıyla birlikte adeta el değiştirmiş ve o dönemde iktidarı dizginleyen bir güç olarak var olmuştur.¹⁰

Kilise toplum üzerindeki etkinliğini yavaş yavaş kaybederken, dinin dogmatik yargıları ortadan kalkmaya başlamış ve devamında sivil haklar doğmaya başlamıştır. Burjuvazinin ekonomik ve sosyal yaşamda etkinliğini arttırmasının ardından ilk başlarda oluşan kral-burjuvazi birlikteliği anlamı artık ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu durum aydınlanma düşüncesiyle yeni bir siyasal sistem anlayışının ortaya konmasıyla somut hale gelmiştir.

Burjuvazi artık güçlü devlet otoritesini sınırlamayı amaçlamıştır. Böylece burjuvazinin benimsediği özgürlüklere saygı sağlanabilecektir. Bu noktada iktidarı sınırlamak için ortaya konulan en önemli dayanaklardan biri devletin toplum karşısında sınırlanması olup, bu sınırlama çabasında devlet karşısında toplumun özerk varlığını kabul ettirmek amaçlanmıştır.¹¹

1.8. SİVİL TOPLUMUN KURAMSAL TEMELLERİ

Antik Yunandan beri farklı anlamlar yüklenen sivil toplum kavramı anlamlandırılmalarına göre üç grupta incelenebilir. Bunlardan ilk olanı sivil toplum-devlet ilişkisinde devleti ön planda tutan düşünürlerdir. Diğerleri ise sivil toplum-devlet ilişkisinde bireyi ön planda tutan düşünürlerdir. Bunların dışında bir çizgisi olan da Marksist düşünce geleneğidir.

1.8.1. Devleti Ön Planda Tutana Göre Sivil Toplum

İlk olarak sivil toplum-devlet ilişkisinde devleti ön planda tutan düşünürleri inceleyeceğiz. Ayrıca sivil topluma tarihsel olarak ilk anlam yükleyen grup da bunlardır. Bu grupta Aristoteles, Niccolo Machiavelli, Jean Bodin,

¹⁰ Emre Özcan, “*Sivil Toplum Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Sivil Toplum Devlet ilişkisi*”, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/stk_devlet.htm (06.12.2016).

¹¹ İlyas DOĞAN, *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002. S.31

Thomas Hobbes, J. Jacques Rousseau, George Wilhelm Friedrich Hegel gibi düşünürlerin görüşleri incelenecektir.

1.8.1.1. Aristoteles

Sivil toplum kavramını ilk olarak kullanan kişi Aristoteles'dir.

Sivil toplum terimi Aristoteles tarafından "politike koinonia" kent devletinin yurttaşları olarak kullanılmıştır.¹²

Aristoteles bu terimi insanların kendi aralarında yaptıkları sözleşmelerle bir araya gelmelerini ve insanların bir arada yaşamalarını anlatmaktadır. Bu kavram, toplulukları yani toplumu ima etmektedir, ayrıca toplumda klanlaşmayı istememekle beraber engellemektedir. Aristoteles sivil toplum ile devleti eşdeğer olarak görmekteydi ve ona göre bir kişi bir sivil topluma bağlı ise, aynı zamanda bir devlete de bağlıydı.

1.8.1.2. Niccolo Machiavelli

Machiavelli, Aristo ile başlayan ve devam eden devlet-sivil toplum ilişkisinde devleti ön planda tutan anlayışa yeni dinsel bir şekil kazandırmıştır. Machiavelli kilisenin devlet üzerindeki etkisinden kurtulması gerektiğini savunmaktadır.

1.8.1.3. Jean Bodin

Devleti ön planda tutan bir başka düşünür de Bodin'dir. Bodin'in anlayışına göre kilisenin ve feodallerin toplum üzerindeki etkisinin kırılması gerekmektedir. Böyle bir durum gerçekleştiğinde mutlak güç devletin elinde olacaktır ve olması gerekenin de bu olduğunu söyleyerek devlet-sivil toplum tartışmaları hakkındaki düşüncelerini aktarmıştır.

1.8.1.4. Thomas Hobbes

Hobbes'un sivil topluma katkısı da yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir.

¹² Mehmet KABASAKAL, *Sivil Toplum ve Demokrasi*, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Denetçi Yeterlilik Tezi, Ankara, 2008 s.10

Mutlak otoriteyi bireylerin güvenlik ihtiyacına dayandıran ilk düşünür Thomas Hobbes oldu.¹³

Hobbes “Devletin amacı güvenlidir. Doğal olarak özgürlüğü ve başkalarına egemen olmayı seven insanların, devletler halinde yaşarken kendilerini tabi kıldıkları kısıtlamanın nihai nedeni, amacı veya hedefi kendilerini korumak ve böylece daha mutlu bir hayat sürmektir.”¹⁴ sözleriyle devletin yani egemen gücün toplumdaki kişilerin güvenliğini koruması gerektiğini anlatmakla beraber insanların doğaları gereği bir arada olduklarını fakat bunun doğuştan gelmediğini aktarmaktadır.

Hobbes’e göre, insanların doğa halinde yaşamaları birtakım sıkıntılar ortaya çıkaracaktır. Bu doğa halindeki sorunlar insanların birbirine üstünlük kurma isteği ve arzularından kaynaklanır. Eğer egemen bir güç doğa halindeki bu karmaşayı bir düzene sokmazsa insanlar arasında sürekli bitmek bilmeyen sorunlar olacaktır. Bunların düzenlenmesi için egemen bir gücün olması bunun da devlet olması gerekir ve totaliter yönetim biçimi olmalıdır. Böyle bir güce karşı da çıkarları için üstünlük mücadelesine girecek olan kişiler kanunlarla boyun eğecek hale gelecek olup insanların güvenliği sağlanmış olacaktır.

1.8.1.5. Jean Jacques Rousseau

Toplum sözleşmesi düşünürlerinden biri Rousseau, insanın sivil topluma girişini –ki bu devletli toplum anlamına gelir– doğa durumundan yola çıkarak açıklar.¹⁵

İnsanların yaşayış biçimleri ile hayvanların yaşayış biçimleri doğa durumunda birbirine oldukça benzemektedir. Her iki canlının da birbirine benzeyen özellikleri arasında en önemlisi yeme-içme ve barınak bulma isteğidir. Ayrıca bu her iki canlının da yaşamdaki temel amacıdır. Canlıların temel gereksinimlerini kendi başlarına giderebildiği ve kimseye minnet etmek zorunda

¹³ Ömer ÇAHA, *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Plato Yayıncılık, İstanbul, 2007. s. 20

¹⁴ Thomas Hobbes, Leviathan, “*İkinci Kısım: Devlet Üzerine*”, Çev: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2007, s.127.

¹⁵ Faruk Yalbaş, “*Rousseau'nun Savaş ve Barış Kuramı: Adalet Olarak Barış*”, Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 14, 2007, s.128.

kalinmadığı veya bu gereksinimlerini giderebilmek maksadıyla başkaları ile yarışa girmek mecburiyetinin olmadığı vaziyete ‘Doğa durumu’ denmektedir. Doğa durumunda eşitsizlikler bulunmamaktadır. Doğa durumunda özel mülkiyet de bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı insanlar topluluk durumunda dahi birbirinden ayrı yaşamlarını sürdürmektedirler ve buna bağlı olarak da birbirlerine karşı bir sorumluluk veya görev taşımamaktadırlar.

Rousseau’nun bu durum karşısındaki düşünceleri aşağıdaki gibidir :

“ Varsayalım ki insanlar, doğal durumda yaşarlarken, korunmalarına zarar veren engellerin bireylerin direnişi sonucu, her bir kimsenin o doğal durumda ayakta kalabilmek için başvuracağı güçlere baskın çıktıkları o noktaya vardılar. Böyle olduğunda, o ilkel durum artık sona erer ve insanlar yaşam biçimlerini değiştirmezse ortadan kalkarlar. ”

Rousseau özel mülkiyete de vurgu yapar ve özel mülkiyetin sivil toplumun temeli olduğunu savunur.

1.8.1.6. Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Devlet ile sivil toplum arasındaki ayrımı yapan ilk düşünür Hegel’dir. Hegel sivil toplumu aile ile devletin siyasi ilişkilerin arasındaki bir ara kurum olarak tanımlamaktadır. Hegel’in sivil toplumu, bir sözleşme sonucu kurulmaz, sözleşmenin yapılacağı ortam ya da alanı oluşturur.

Sivil toplum, bireylerin kendiliğinden gelenek ve görenekler uyarınca özgür birlikteliklerinden meydana gelir. Sivil toplum ancak, yasal ve siyasal kavramlarla donatılınca devlete dönüşür.¹⁶

1.8.2. SİVİL TOPLUMU ÖN PLANDA TUTANLARA GÖRE SİVİL TOPLUM

Zaman ilerledikçe düşünürler sivil toplum ile devleti birbirinden ayırmaya başladılar ve ilk halkada belirtilen devletin sivil toplum ile eşdeğer olduğu görüşü reddedilmeye başlandı. Sivil toplum-devlet ilişkisinde artık sivil toplumu ön

¹⁶ Mehmet KABASAKAL, *Sivil Toplum ve Demokrasi*, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Denetçi Yeterlilik Tezi, Ankara, 2008. s.9

planda tutan düşünürler fikirlerini belirterek sivil topluma başka anlamlar yüklemeye başlamıştı. Bu bölümde John Locke, Adam Ferguson, Alexis De Tocqueville, John Stuart Mill, Friedrich Hayek gibi düşünürler incelenecektir.

1.8.2.1. John Locke

Locke liberalizmin öncüsü olmakla beraber doğal hakları sınırlı olan devleti savunmuştur, bu da bize Locke'nin demokrasiyi savunduğunu göstermektedir. Locke'ye göre devletin amacı ve yapması gereken insanlar arasında gerçekleşen olayların hukuk çerçevesine uygunluğunu sağlamaktır ayrıca bununla birlikte devletin insanların özel mülkiyet haklarını korumakla mükellef bir mekanizma olduğunu savunmaktadır. Locke'un düşüncesinde toplum, devletten önceliklidir. Doğa durumu bir özgürlük durumu bir barış durumudur, bir başıboşluk durumu değildir. Ancak, doğa durumunda bir hakimin bulunmaması ve cezaların uygulanmasında bir ölçünün bulunmaması insanları siyasetal topluma geçişe zorlar. Locke, devletin zorunluluğun eseri olduğunu savunur. Dolayısıyla devlet sınırlı bir alanda faaliyette bulunabilir. Böylece sivil alan ile siyasetal alan birbirinden ayrılmaktadır.

1.8.2.2. Adam Ferguson

Adam Ferguson'un *An Essay on the History of Civil Society* isimli eserinde Klasik sivil toplum kavramının parçalanmasının ilk belirtileri bariz şekilde anlaşılmaktadır.

Ferguson sivil toplum kavramını bir eserin başlığına taşıyan ilk kişidir. Adam Ferguson iki çeşit toplum yapısından bahsetmiştir. Bunlardan ilki doğal durumda geçerli olan toplum yapısıdır. Diğeri ise politik toplum yapısıdır. Politik toplum yapısında toplumsal değerler önemli yer tutmaktadır ve geçerlidir.

Doğa durumu barbar milletlerin yaşamını tanımlar ve bu yaşamı açıklayan anahtar kelimeler kendini koruma güdüsü, sevgi, cesaret, cömertlik ve onurdur.¹⁷

Adam Ferguson'un ikinci olarak bahsettiği politik toplum hak, hukuk, özgürlük, toplumsal etik değerlerini temele alan ve bunların devlet tarafından

¹⁷ Akay ve Kurma, s.3, http://stk.bilgi.edu.tr/cd/01/doc/okuma_01-2.pdf (08.12.2016)

korunduğu yapıyı yani sivil toplumu oluşturmaktadır. İlk olarak bahsetmiş olduğu doğal durumda ise sivil toplum bulunmamaktadır. Düşünür sivil toplum kavramının en önemli dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Yapıtında da sivil toplum kelimesini kullanmıştır ve buna bağlı olarak da sivil toplumun önemli unsurları var olmaya başlamıştır. Böylelikle sivil toplum ile siyasal toplumun ayrımı yapılmıştır.

1.8.2.3. Alexis de Tocqueville

Sivil toplum düşüncesini açık şekilde ortaya atan düşünürdür. Tocqueville, Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri'ni karşılaştırarak Amerika'nın ekonomik, siyasal ve kültürel yönünün güçlülüğünün sebebini sivil toplumun gelişmişliğine bağlamaktadır ve bu konuda onları çok güçlü görmüştür.

Tocqueville örgütlü toplum konusunda ciddi vurgular yapıp bu yönüyle sivil toplum kavramına katkıda bulunurken, sivil toplum konusunda geliştireceği kuramına temel dayanak olarak Amerikan deneyimini eksen almıştır.¹⁸

Tocqueville'nin devlet otoritesinin arttığı ve merkezileştiği bu yapının gücü arttıkça özgürlüklerin azaldığı ve sivil toplumun öneminin olmayacağını söylemektedir. Bu tehlikeyi de sadece sivil toplum kuruluşları önleyebilir ve sınırlandırabilir. Alexis de Tocqueville iktidarın gücünü sınırlandırmak gerektiğini savunur ve bunun da sivil toplum ile mümkün olabileceğini söylemektedir, bu bağlamda bireyler gruplar oluşturabilecek ve devletin siyasi kararlarını belirlemede büyük bir rol oynayacaklardır.

Amerika'da görüp, hayran kaldığı örgütlü toplum modelini temel alarak kendi kuramını oluştururken, günümüzdeki sivil toplum anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır.¹⁹

¹⁸ HİRA, İsmail ve ŞAN, Mustafa Kemal, *Türkiye'de Sosyo-Politik Sistem ve Sivil Toplum Arayışları*, Ed: Davut Dursun ve diğ., Alfa Yayınları, İstanbul, 2006. s.2

¹⁹ John Stuart Mill, On Liberty, Çev: Alime Ertan, Belge Yayınları, İstanbul, 2008, s.16, Aktaran: Ahmet Gürbüz, "John Stuart Mill'in Özgürlük Konusundaki Düşüncelerinin Değeri", Mülkiye Dergisi, Cilt XXV, Sayı: 226, 2009, s.363.

1.8.2.4. John Stuart Mill

Mill özgürlüğü çok önemseyen, özgürlüğü “ kişiler başkalarının mutluluklarını engellemeye ya da mutlu olma yollarını engellemeye kalkışmadığı sürece, bireyin her türlü kararını kendi bildiği gibi yapması” şeklinde tanımlamıştır.

Mill’in vurgu yaptığı bir konu da “katılım”dır. Mill siyasal katılımın bireyin entelektüel ve ahlaki kapasitelerinin geliştireceği tezini savunurken, liberal teoriye “katılımcılık” fikrinin girmesine neden olmuştur.²⁰

Mill’in sivil toplum konusuna bir katkısı olmamış, Mill daha çok özgürlük ve katılım üzerine düşüncelere öncelik vermiş, sivil toplumu devletin var olma koşulu gibi görmüştür.

1.8.2.5. Friedrich A. Von Hayek

Hayek eserlerinde, özellikle de Özgürlüğün Anayasası adlı eserinde bir özgürlük teorisi olarak liberalizmi sistematize etmiştir.²¹

Hayek özgürlüğü “başkasının veya başkalarının zorlamasından uzak olmak” şeklinde tanımlar.²²

Hayek bireylerin başka otoritelerin arzularına göre hareket etmesinin bir zorlama olduğunu belirtip, en büyük zorlamanın devletten geldiğini savunmuştur.²³

Devlet güvenliği sağlamak gibi bahanelerle insanların özgürlük alanlarına müdahale etmemelidir.²⁴

Von Hayek devletin gücünün hukuk kurallarıyla kısıtlanması gerektiğini söylemektedir. Ona göre eğer bir devletin gücü hukuk kuralları ile kısıtlanmıyorsa

²⁰ Fatmagül, BERKTAY, “*Liberalizm: Tek Bir Pozisyona indirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji*”, 19. yy’dan 20. yy’a Modern Siyasi Düşünceler, Dr: H. Birsen Örs, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2007. s.71

²¹ Recep Batu Günör, “*Friedrich A. Von Hayek’in Siyaset Felsefesi*”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Ankara, 2008), s.59.

²² Friedrich A. Von Hayek”, *The Constitution of Liberty, The University of Chicago, Press, Chicago, 1960*, s.11-12, aktaran: Çaha, s.45.

²³ Ömer ÇAHA, *Aşkın Devletten Sivil Toplum*, Plato Yayıncılık, İstanbul, 2007. s.45

²⁴ Halis Çetin, “*Özgürlüğe Karşı Güvenlik: Hayek’in “Kölelik Yolu” Eserini Yeniden Okumak*”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2004, s.2.

o devlet silahlı bir çeteden farksızdır. Von Hayek'in toplum inşasında devletin insanları biçimlendirmemesi gerektiğini savunur ve böylece sivil toplumun gelişiminin kendiliğinden olmasının önünü açmıştır.

1.8.3. MARXİST DÜŞÜNCE GELENEĞİNDE SİVİL TOPLUM

17 ve 18. yüzyılın başlarında sivil toplum devlet ilişkisinde devleti ön planda tutan bir anlayış ortaya çıkmışken buna hemen hemen karşıt olarak görülebilecek olan sivil toplum devlet ilişkisinde sivil toplumu merkeze alan bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bu akımın ortaya çıkmasında ve gelişmesinde Karl Marx ve Gramsci öncü olmuştur. Karl Marx ve Gramsci'nin bu akımı ortaya çıkarması yeni tartışmalara yol açılmasına sebep olmuştur. Bu bölümde de Karl Marx ile Antonio Gramsci gibi düşünürlerin sivil topluma bakış açıları incelenecektir.

1.8.3.1. Karl Marx

Karl Max'ın Sivil Toplum anlayışında Sivil Toplum devlete bağlı değildir aksine devlet sivil topluma bağlıdır. Düşünürüne göre sivil toplum devlet tarafından biçimlendirilemez, sivil toplum devleti biçimlendirmelidir. Marx bu açıklamasıyla devletin sivil toplumun bir yansıması olduğunu anlatmakla beraber Marx'a göre devlet-sivil toplum ilişkisinden asıl belirleyici olanın sivil toplumun olduğu ve sivil toplumda gelişen olayların olduğudur.

“Sivil toplum sözcüğü 18. yy'da mülkiyet ilişkileri en eski çağın ve ortaçağın komünal toplumundan kopup ayrıldıktan sonra ortaya çıkmıştır. Bizatihi sivil toplum, ancak burjuvaziyle birlikte oluşur, ancak doğrudan doğruya üretim ve ticaretin sonucu olan toplumsal örgütlenme her zaman bu adla artmıştır.” Buradan çıkacak sonuç Marx'ın iki farklı sivil toplum kavramsallaştırması yaptığıdır. Birincisinde sivil toplum daha geniş kapsamlı, sadece “Kapitalist ilişkiler” kavramı ile sınırlı olmayan tarih, aşırı bir kategori olarak; diğerinde ise kapitalist toplumsal formasyona özgü, tarihsel olarak özgül bir kategoride ele alınmıştır. Ancak her iki durumda da esas olarak altı çizilmek istenen nokta egemenlik ilişkilerine dayalı her toplumda devletin sivil topluma ait çatışmaların dışında ve üzerinde olmadığı tam tersine onların bir yansıması olduğudur.²⁵

²⁵ Funda ONBAŞI, *Sivil Toplum*, L&M Yay., İstanbul, 2005. s.35

1.8.3.2. Antonia Gramsci

Gramsci sivil toplumu şöyle açıklamaktadır : ‘ Sivil toplum, bir sosyal grubun bütün toplum üzerinde yürüttüğü kültürel hegemonyadır ‘

Hegemonyanın kültürel bölümünü sivil toplum kavramı oluştururken, politika bölümünü ise devlet oluşturmaktadır. Gramsci, toplumdaki güçlü kesimin diğer sınıflara haklar vermesinin önünde engeller ahlaki değerler ve gelenekler vardır der. Bunu çözümlenmenin yolunun zor olduğunu söylemektedir. Bu nedenle sivil toplum, sınıfların iktidar için mücadele ettiği bir alan haline gelmiştir. Toplumun hakim sınıfı ve diğer sınıflar arasındaki mücadelelerin koşulları ve mücadele yolu burada ortaya konmaktadır. Gramsci hegemonyayı; hakim sınıfın toplumun bütün kesimlerinde kabul görmesi ve yeniden üretilmesiyle ilgili kavramlardır şeklinde yorumlamaktadır. Gramsci’ nin sivil toplumla ilgili araştırmalarının sonucu olarak, sivil toplumun amacının hegemonyanın isteklerini ve işlevini yerine getirdiği alan olduğudur. Hegemonya despot olmayan iktidarın bir benzeridir. İktidarı eline alan sınıf kültür adı altında yer verdiği sivil toplumun alanlarını ele geçirmiş olacaktır. Toplum içinde özellikle aydın sınıfındaki yaygın düşünce, politik sınıfı sivil toplumun içinde heterojen bir yapıda buluşturup bu alanın genişlemesinde önemli bir rol oynamak istemektedir. Bu olayın izdüşümünde devleti ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Sivil toplum, içerisinde sınıfsal mücadele barındırmaktadır. Çoğunluğun olduğu sınıf kendi düşüncelerini özümsetmeye çalışmaktadır ve bunu sivil toplum vasıtası ile yapmaktadır. Bu bakımdan kendi isteği ile özümsemenin yanında zorlama yoluyla da özümsetme sivil toplumun yapısını belirleyen unsurlar arasında yerini almaktadır. Bu unsurlar sivil toplumun yapısını karakterize etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE CUMHURİYET ÖNCESİ VE CUMHURİYET DÖNEMİ SİVİL TOPLUM

2.1. CUMHURİYET ÖNCESİ SİVİL TOPLUM (OSMANLI DEVLETİ'NDE SİVİL TOPLUM VE UNSURLARI)

Her dönemde sivil toplumun yapısını belirleyen unsurların başında devletin yapısı gelmektedir. Osmanlı Devleti'nde de bu durum böyle olmuştur. Sivil toplum yapısı ve doğası gereği bireyi ön plana almaktadır. Osmanlı Devleti'nde ise bireycilik gelişme gösterememiştir. Bu aşamada sivil toplum ile benzerlik gösteren ve devletin unsurlarından olan tarikatlar, loncalar, millet sistemi incelenecektir.

Sivil toplumun en önemli unsurlarından birinin birey olduğu düşünüldüğünde, Osmanlı da bağımsız bir sivil toplum oluşmamasına anlam verebiliriz çünkü sultanın patrimonyal otoritesi ve güçlü devlet geleneği Osmanlıda özerk sosyal sınıfların gelişimini engellemiştir.²⁶

Bu sosyal sınıflar gelişmemesine rağmen sivil toplum kuruluşları ile kısmen benzerlik gösteren tarikatlar, loncalar, millet sistemi bulunmaktadır.

2.1.1. Millet Sistemi

Millet sistemi ırka dayalı bir sınıflama yerine din ve mezhep esasına göre bir sınıflama yapan sistemdir.²⁷

Osmanlı imparatorluğu üç kıta yedi iklime hakim olduğu dönemde benimsemesi gereken toplumun altyapısını oluşturan, dirlik düzeni sağlayan bu millet sisteminin gerekliliği öngörülmekteydi.

Osmanlı Devleti imparatorluk olduğu için bünyesinde çeşitli etnik gruplar, ırklar, dinler barındırmıştır. Millet sistemi din özelinde grupların toplanmasına ve bu grupların kendi kültürel değerlerini koruyarak asimile olmasını engellemiştir.

²⁶ Seyfettin Aslan, "Osmanlı Siyasi Rejimini Şekillendiren Bir Olgu Olarak Patrimonyalizm", <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/viewFile/3582/3411>, s.249 (05.03.2018).

²⁷ Erdal Açıkse ve Osman Kubilay Gül, "Osmanlı Toplumunda Aidiyetlik Duygusuna Bir Örnek: Ahmet Rüstem (ALFRED BİLİNSKİ)BEY", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, Elazığ, 2009, s.170. (169-184)

Bu aşama millet sisteminin sivil toplum ile benzerlik gösterdiği unsurlardan bir tanesidir. Osmanlı Devleti farklı etnik kökene sahip bu kişilerin din, evlilik, doğum, ölüm, adalet, eğitim gibi haklarına karışmamakta ve onları bu konularda serbest bırakmıştır. Farklı etnik grupların kısmen de olsa kendilerini özgürce yönetebilme ve hareket etmeleri de sivil toplum ile olan benzerliğini göstermektedir ve bu da millet sistemi özelinde gerçekleşmiştir.

2.1.2. Tarikatlar

Dinin Osmanlı Devleti'ndeki konumu, aralarında karşılıklı ilişkiler de olsa resmi ve halk düzeyinde örgütlenmeler şeklinde ikiye ayrılabilir. Resmi düzeydeki örgütlenmeyi Sultan tarafından atanan şeyhülislamın başında bulunduğu yargı yetkisini elinde bulunduran kadılar, medreselerde ders veren müderrislerden oluşan ulema grubu oluşturmaktadır. Dinin halk düzeyinde örgütlenmesinin temel birimi ise tarikatlardır.²⁸

Osmanlı Devleti'nin her padişah döneminde bir tarikat öne çıkmıştır. Bunda dönemin padişahının önemi büyük olmuştur. Fatih döneminde Akşemsettin Molla Gürani, Kanuni döneminde Ebu Suud, 4. Murat döneminde ise Şeyhülislam Yahya, Azmizade Haleti, dönemlerinin tarikatlarına yön veren isimleri olmuştur. 1. Ahmet döneminde padişah, şeyhülislam Aziz Mahmut Hüdayi' yi ata bindirip kendisi atı çekmiştir. Bu da bize bu dönemlerde tarikat liderlerinin siyasi ve dini etkilerinin büyüklüğünü göstermektedir. Osmanlı Devleti gerek görüş gerekse kültür bakımından zengin bir yapıya sahip olmuştur. Bu zengin yapıdaki gruplar kendi görüşlerini ifade etme açısından çeşitli tarikatlara üye olmuştur. Bu da insanların tarikatları görüşlerini ifade etme alanı olarak görmelerine sebep olmuştur. Bu bakımdan tarikatlar sivil toplum kuruluşları ile benzerlik gösterse de tarikatların başında şeyhlerin bulunması ve şeyhlere kesin olarak bağlılığın olması tarikatların sivil toplum kuruluşu izlemine tartışmalı hale getirmiştir.

Sivil toplum sürekli bireyi ön planda tutarken tarikatlar gurubu ön planda tutup bireyciliğin önüne geçmiştir.

²⁸ Fatih DUMAN “Sivil Toplum”, *Siyaset*, Der: Mümtaz'er Türköne, Lotus Yayınları, Ankara, 2005. s.370

2.1.3. Loncalar

Mahalli esnafın bir araya geldiği loncalar mahalli sivil girişimi temsil eden kurumlar arasında kabul edilmektedir.²⁹

Loncalar özellikle orta çağdaki ahilik sistemine örnek gösterilebilir. Ahilik sisteminin temellerini tasavvufi düşünce oluşturmaktadır. Gazavat, fütüvvet, fetih ilahi kelimetullah, kavramları çokca anılır ve bu kurulan düzen kendi içinde yeni bir toplum yapısı kurmaktadır. Bu yapı özellikle şehirlerde merkezileşme göstermektedir. Tekke ve zaviyelerdeki şeyh-mürüt ilişkisi usta çırak ilişkisinin alt yapısını oluşturmaktadır. Loncaların üstlendikleri görevlerden dolayı sivil toplum kuruluşu olarak varsayılmasında çeşitli söylemler ortaya atılmıştır. Ticareti denetleme görevlerinden dolayı devlete bağlı olduğu gerekçesiyle sivil toplum kuruluşları ile benzerliğinin olmadığı düşünülmektedir. Ancak loncalarda bulunan Kethüda, lonca sistemindeki grubun çıkarlarının savunucusu olması bakımından sivil toplum kuruluşu ile benzerlik göstermekte olduğu aşikardır.

2.2.OSMANLI DEVLETİ'NDE MODERNLEŞME SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM

Osmanlı Devleti gerilemeye başladığı dönemde, gerilemeden çıkmak için çeşitli modernleşme çalışmaları içerisinde yer almıştır. Bu uğraşlar arasında modernleşme çabaları da yer almıştır.

Osmanlı modernleşmesi; Avrupa'da olduğu gibi emperyalizm çağı ile eşzamanlı olarak ortaya çıkan, bireyin hukuki ve siyasi haklarını içine alarak gelişen, geleneksel ve tarımsal toplumun kentsel ve laik bir sanayi toplumuna dönüşmesini sağlayan bir süreç değildi. Tam aksine, Avrupa emperyalizmi karşısında imparatorluğun varlığını ve bütünlüğünü koruma maksatlı, devlet tarafından başlatılan ve yönlendirilen "savunmacı" bir reform programıydı.³⁰

²⁹ Fatma Acun, "Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum", s.51, http://yunus.hacettepe.edu.tr/~facun/Osmanli_sehirlerinde_sivil_toplum.pdf (05.03.2018)

³⁰ Yasemin Avcı, "Osmanlı Devletinde Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşme Meselesi", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı: 21, 2007, s.2.

Devlet dağılma aşamasına geldiğinde bir çıkış yolu arandı ve bu çıkış yolunun ilk aşaması da Sened-i İttifak olmuştur.

2.2.1. Sened-i İttifak

19. yüzyılda önemli gelişmelerden bir tanesi de Sened-i İttifaktır. Osmanlı Devleti'nde merkeziyetçi yapı kusursuz bir şekilde işlese de devlet dağılma dönemine geldiği zaman bir takım sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Merkeziyetçi yapıdan kaynaklı ülkenin farklı bölgelerinde şiddet ve zorbalık kullanarak türeyen derebeyleri artık devletin valilerini dinlememeye başlamıştır. Bu şekilde ülke yavaş yavaş anarşiye sürüklenmiştir. Devlet içerisinde son dönemlerinde bu gelişen olaylardan dolayı taşrada ayan sınıfının da artık derebeyleri gibi gücünü arttırarak kimseyi dinlemeden hareket etmeye başladığı görülmüştür. Bu gelişmeler sonucunda Sened-i İttifak imzalanmıştır. Ayanlar ile imzalanan Sened-i İttifak belgesine göre ayanlar kontrolleri altındaki bölgelerde yaşayan halka müstebitlikte bulunmamaları durumunda devlet ayanların faaliyetlerine izin vermede mütabık kalınmıştır. Ayanlar bu şekilde zorla da olsa bir hak elde etmişlerdir. Bu da Osmanlı Devleti'nde sivil toplumun belirtisi şeklinde yorumlanabilmektedir.

2.2.2. Tanzimat Fermanı

Osmanlı Devleti'nin dağılma ve çökme dönemi çok çalkantılı geçmiştir. Devlet dağılma aşamasında olduğu için isyanlar, hak isteyenler, başkaldıranlar çoğalmıştır. Bunun ilk örneği az önce yukarıda anlatılan Sened-i İttifaktır ve ikinci aşaması ise Tanzimat Fermanı'dır. Devlet bu sıkıntılardan kurtulabilmek için demokratik olduğunu düşündüğü Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde oldukça ciddi hukuksal düzenlemeler barındırması nedeniyle çağdaş örgütlenmenin başlangıç noktasını oluşturur³¹

Tanzimat Fermanı'ndan hareketle sınırsız yetki verilen padişahın yetkileri bir nebze de sınırlandırılmıştır ve hukukun üstünlüğü kabul edilmiştir. Bununla

³¹ Derya Erdem, "Sivil Toplum Kuruluşlarında Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği", (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı, İzmir, 2008), s.14.

birlikte Osmanlı Devleti'nde anayasalcılık fikri gelişmiştir. Böylece sivil toplum kavramı Osmanlı Devleti'nde kendini iyice hissettirmiştir.

2.2.3. Kanun-i Esasi

Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemi devam ederken Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası Kanun-i Esasi'dir. Bu anayasa batılıların anayasasına benzer şekilde ilan edilmiş olup maddeler şeklinde hazırlanmıştır. Anayasa yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılarak parlamenter sisteme benzetilmiştir. Ayrıca bunları denetleyen de bir de Meclis-i Umumi oluşturulmuştur fakat yetkileri sınırlandırılmıştır. Anayasada padişahın yetkileri Osmanlı Devleti'ndeki vatandaşların temel hakları ile kısıtlanmış gibi görülsede padişahın istediği zaman meclisi fesih edebilmesi Kanun-i Esasi'nin sivil toplum kavramını geliştirip geliştirmediğini tartışmalı bir hale getirmiştir. Kanun-i Esasi'de insanlara dernek kurma gibi haklar da verilmiştir, bu da insanların sivil toplum kavramındaki örgütlenebilmesinin önünü açmıştır. Neticesinde insanların örgütlenebilecekleri dernek, cemiyet, siyasi parti gibi unsurların önü açılmıştır. Bu bağlamda Kanun-i Esasi'nin sivil topluma katkısı olduğu söylenebilmektedir. Fakat padişahın istediği zaman bu anayasayı ve bunun beraberindeki meclisi fesih edebilme yetkisi padişahın yetkilerinin çok da sınırlandırılmadığını göstermektedir. Neticesinde de padişah anayasayı da meclisi de fesih etmiştir.

2.3. CUMHURİYET DÖNEMİ SİVİL TOPLUM (TÜRKİYE' DE SİVİL TOPLUM)

Türkiye’de sivil toplum hareketlerinin gelişimini incelemek için öncelikle Türkiye Cumhuriyetinin temelini oluşturan, Osmanlı Devleti’nde sivil toplum daha önce ele alınmıştı, gelinen aşamada ise Türkiye Cumhuriyeti’nde sivil toplumun gelişimi ile ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir. Türk toplumunda yapısal olarak bürokrasi sürekli kendini göstermiştir ve bu durum Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasında böyle olmuştur. Bundan dolayı günümüz Türkiye’sine Osmanlı Devletinden, güçlü otoriter bir devlet anlayışının yanında zayıf bir sivil toplum anlayışı da miras kalmıştır denilebilmektedir.

Özlü’ye göre, 1923’te ilan edilen Cumhuriyeti sivil toplum kurmamıştır. Yeni rejim asker-sivil aydınlar ve seçkinler tarafından kurulmuş ve yönetilmiştir.

32

Türkiye’de bir genelleme yapılacak olunursa sivil toplum kuruluşlarının hukuksal vaziyetleri devletin siyasal yapısına tabi olmuştur diyebiliriz. Bundan dolayı Türkiye’nin siyasal olarak ilerlemesi STK’ların ilerlemesi ile bağlantı olmuştur. Türkiye’de devletten bağımsız bir sivil toplumun doğmasının mümkün olmaması; 1980 öncesi dönemde tek parti döneminin siyasal, ekonomik, toplumsal alanla ilgili siyasetlerinden ve sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme şekillerinden kaynaklanmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra, demokratikleşme ve modernleşme çabaları sürekli yasal düzenlemelerle sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasal düzenlemeler bir çerçeveden sivil toplum kavramının gelişiminin önünü kapatmış gibi görünmesine karşın sivil toplum kavramının tam olarak var olması ve yapı taşlarının oluşmasında önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti’nde 26.798 vakıf olmasına rağmen 1923–1932 yılları arasında geçen zamanda hiçbir vakıf kurulamamıştır. Fakat daha sonraki dönemde tekrar çok sayıda vakfın kurulmasındaki en önemli unsur ise 1967 senesinde çıkan Vakıflar Kanunu ile vakıf kurulmasına devlet tarafından izin verilmesidir.

Sivil toplumun Türkiye’deki en önemli gelişim aşaması ülkenin 1946 yılında parlamenter sisteme geçmesi olmuştur. Sivil toplumun gelişmesinde

³² Demir ÖZLÜ, (1995) “*Sivil Toplum*”, Adam Sanat Dergisi, Sayı:115, Haziran, s.18.

kuşkusuz birçok etken vardır. Türkiye'nin parlamenter sisteme (çok partili hayat) geçmesi sivil toplumun gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Çok partili döneme geçtikten sonra 1950 yılında Demokrat Parti ülkenin başına geçmiştir. Bu dönemde Türkiye'de birçok siyasi gelişmeler olurken sivil örgütlenmeler yaygınlaşmış ve giderek güç kazanmıştır.

1980'lerden bu yana, dünyadaki gelişime paralel olarak Türkiye'de de sivil toplum gelişmektedir. 1980 yılına kadar Türkiye'de sadece özel sektör işadamlarının kurduğu TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği) ve TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) olmak üzere yalnızca iki tane dernek varken, bu tarihten sonra MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği), AGİAD (Anadolu Genç İşadamları Derneği), GESİAD (Genç Sanayici ve İşadamları Derneği), ASKON (Anadolu Aslanları İşadamları Derneği) gibi işadamları dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler Türkiye'nin ekonomik modernleşmesine ve serbest piyasa ekonomisinin yayılmasına hizmet etmiştir.³³

Sivil toplum kurumlarına verilen değerin artması 1990'lı yıllarda sadece toplum yapısındaki içsel devinimlerden kaynaklı değildir. Bu dönemde Türkiye'deki toplumsal değişimin sivil topluma verdiği katkının yansısı, Batı'nın Türkiye üzerindeki tesiri de göz ardı edilmemelidir. Bu yıllarda Türkiye'nin AB'ye üye olma çabaları sivil toplumun gelişmesi üzerindeki baskıları arttırmıştır. Türkiye bu dönemde AB'ye üyelik kriterlerini uygulamaya başlamıştır ve o tarihten bugüne Türkiye sivil toplum alanında dikkat çeken bir ilerleme kaydetmiştir. Türkiye'de HABITAT II İstanbul zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirve Türkiye'nin sivil toplum ile ilgili kavramlarla tanışmasını sağladı. Türkiye'de resmi olarak ilk kez "Sivil Toplum Kuruluşları" (STK) kelimesi bu zirvede kullanılmıştır. Bu zirveye Türkiye'yi temsil etmek amacıyla bazı sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır. İngilizcede NGO (Non-Governmental Organization) olarak aksedilen kavram Türk diline "Sivil Toplum Kuruluşları" tercüme edilmiş ve kullanılmıştır.

Akşit'e göre Türkiye'deki STK terimi Batı literatüründeki NGO terimi ile eşdeğer değildir. Yazar'a göre, NGO terimi tamamen devlet dışı yapıları ifade

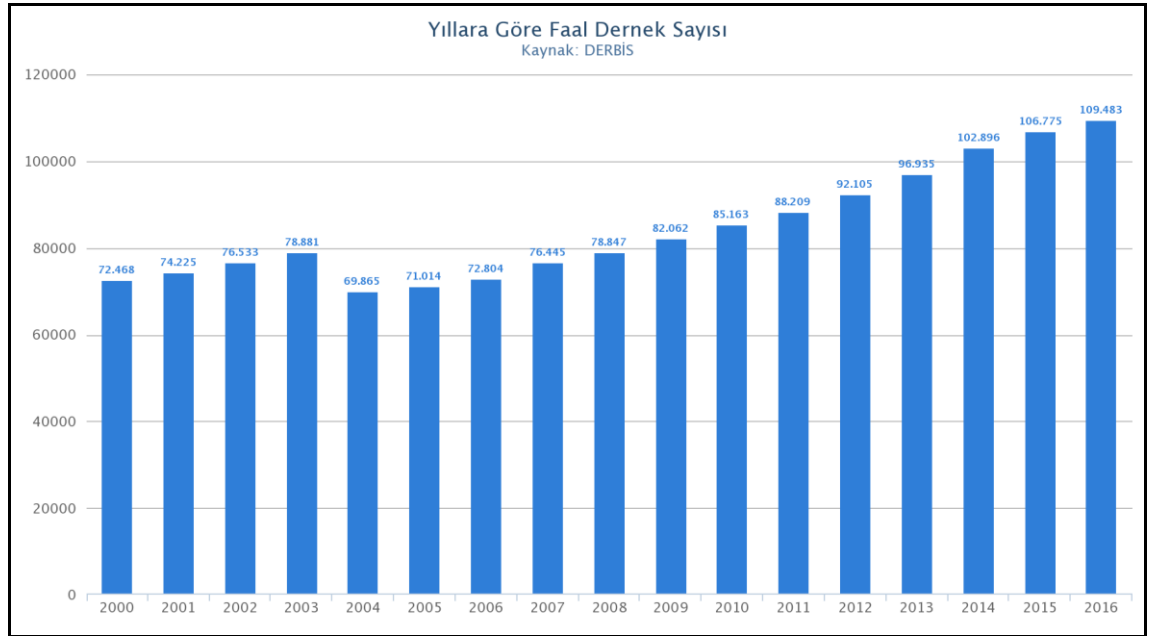
³³, Ömer ÇAHA, (2001) "*The Inevitable Coexistence of Civil Society and Liberalism: The Case of Turkey*", Journal of Economic and Social Research, 3/2. s.35-50 (Aktaran : Eliz Özsoy)

ederken, STK terimi Türkiye'de devletten bu derece bağımsız değildir ve STK terimini karşılamaya en yakın olabilecek terim, Batı literatüründe dağılan Sovyet bloku ülkeleri ve diğer bazı üçüncü dünya ülkeleri ile ilgili literatürde kullanılan “CSO” (Civil Society Organization –Sivil Toplum Kuruluşu)dur.³⁴

2.3.1. Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Mevcut Durumu

Türkiye’deki vakıf ve dernek sayıları 1938 yılında 205 civarındayken 1961 Anayasasının kabulünden sonra bu sayı 41.000’lere yükselmiştir.

2016 itibari ile 277314 dernek sayısı bulunmaktaydı. Bunların 109476 tanesi faal olmakla beraber bu derneklerin 167838 tanesi ise kendini feshetmiş derneklerdir.

Tablo : 1 Kaynak : <https://www.dernekler.gov.tr>

Grafikten de anlaşılacağı üzere ülkemizde dernek sayılarında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Grafikte bir dönem düşüş yaşanmasının sebebi 2004 yılında yürürlüğe giren 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve

³⁴ Bahattin, Bahar Tabakoğlu ve Ayşe Serdar AKŞİT, (2002) *Ulus-Devlet, Küreselleşme ve Cemaatçilik Arasında Sıkışan/Gelişen Sivil Toplum: Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları Deneyimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği ve İmaj Yayınları, Ankara, s. 408.

Kuruluşlarına İlişkin Kanun ile birlikte birçok dernek ve vakfın kendini feshetmesidir.

Söz konusu kanunla kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında bir azalma görülmektedir. Fakat 2004 yılından sonra yine kaldığı yerden 2016 yılına kadar sürekli olarak dernek sayıları artmıştır.

2.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları

Sivil toplum kuruluşlarının temelde yaşadığı dört temel sorundan bahsetmek gerekirse, bu sorunlar, sivil toplum kuruluşları arasındaki karşıtlık, finansman sorunu, personel ihtiyacı ve proje çevrimi olarak sıralamaktadır.

Genel olarak bakacak olursak sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı sorunlar aşağıdaki gibidir.

Altyapı Sorunları: Ekonomik yetersizlik ve kaynak yaratmakta yaşanan sorunlar, idari eksiklik ve yetersizlik, nitelikli ve yetkin insan kaynağına duyulan ihtiyaç, kurumsallaşma düzeyinin düşüklüğü ve kurumsal kültürün sınırlılığı alt yapı sorunları olarak kendini göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarında etkin iletişim olmaması ve sosyal ağların eksikliği; profesyonelleşme sorunları kuruluşların niteliksel etkinliğinin önünde önemli problemler olarak durmaktadır.³⁵ Ekonomik yetersizlik kuşkusuz bir sivil toplum kuruluşundaki en önemli sorun ve eksikliklerdir. Çünkü ekonomik yetersizlik olduğu müddetçe sivil toplum kuruluşunun giderleri karşılanamayacaktır. Sosyal ağlardan yoksunluk ise diğer sivil toplum kuruluşları ile olan bağlantısını minimum seviyeye indirmektedir.

Devletle İlişkilerde Yaşanan Sorunlar: Devletle kurulacak ilişkinin particilik ve patronaj ağları çerçevesinde şekillenmesi, devletin halen sivil topluma karşı takındığı şüpheli ve önemsizleştirici tavrı ve bu tavrın sivil toplum kuruluşları üzerindeki etkisi, sivil topluma standart bir yaklaşımının (ya da

³⁵ Mesut YEĞEN, (2010), *Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü*, Yaşama Dair Vakfı Tarafından Hazırlanan Araştırma, <http://www.yasamadair.org/Yayinlar/1.pdf> (10.12.2016) (Aktaran :Nilüfer Pınar KILIÇ) s.43

normun) olmaması nedeniyle devletin keyfi uygulamaları devletle ilişkilerdeki temel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet bir yandan üzerindeki kamusal görevleri kuruluşlara aktarırken diğer yandan da sivil toplum alanına olan güvensizliğini korumaktadır. Sivil toplum kuruluşları hükümet–yetkili düzeyinde yetersiz muhataplarla karşı karşıya gelmektedirler.³⁶

Devlet tarafından uygulanan yasal düzenlemeler uygulayıcıların yorumuna göre değişiklik gösterse de uygulamaların bir kısmına gerek olmadığı, yasal prosedürlerin faaliyetleri olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

Örgüt İçi Sorunlar: Sivil toplum kuruluşlarındaki üyelerin beklentileri çıkarlarına ters düştüğü zaman örgüt içi sorunlar çatışmalar ortaya çıkmaya başlar. Sivil toplum kuruluşları içerisinde yaşanan kişisel sorunların daha sonra büyüyerek insanlarda güvensizlik gibi ve iletişim aksaklıkları gibi sorunları doğurarak sivil toplum kuruluşunun işlevselliğini kaybetmesine neden olur. Sivil toplum kuruluşlarındaki üyelerin birbirleriyle mevcut yönetimin de eski yönetimle olan iletişim eksikliği gerçekleştirilecek olan faaliyetlerden uzak kalınmasına neden olmaktadır. Ayrıca bazı sivil toplum kuruluşları da kendisini ilgilendiren faaliyet alanlarının da dışına çıkarak örgütün kendi alanına harcaması gereken enerji potansiyelini düşürmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişkilerde Yaşanan Sorunlar: Sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişim eksikliği ve zayıflığı ayrı bir önem ve sorun teşkil etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ortak şekilde hareket etmelerinin çok az olması da bunun göstergesidir. Sivil toplum kuruluşlarının kendi içerisindeki rekabet ve gerilimleri bu tarz ve buna benzer daha farklı eksiklikler doğurabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kurucuları ve yöneticileri konumunda olan kişiler keyfi olarak kişisel ilişkilerine bağlı kalan ve kurumsal olmayı başaramayan ve buna bağlı olarak da iletişim ağının var olmasına da etki edemeyen ilişkiler sivil toplumun ilişkileri olmaktadır.

³⁶Şükrü HATUN, (1994), “*STK’ların Devlet, Yerel Yönetimler ve Özel Sektörle İlişkileri Oturum Konuşması*”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, (Ed. Osman Köker), İstanbul, 1998, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay. s. 47-52 - Yeğen, Mesut, vd. (2010), Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü, Yaşama Dair Vakfı Tarafından Hazırlanan Araştırma, <http://www.yasamadair.org/Yayinlar/1.pdf> (10..12.2016) (Aktaran :Nilüfer Pınar KILIÇ) s.43

Hedef kamularla ilişkilerde yaşanan sorunlar: Sivil toplum kuruluşlarının halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği; iletişim kanallarının ve mekanizmalarının yokluğu, iletişim araçları geliştirememesi, medyanın etkin kullanılmaması ve dolayısıyla geri bildirim alınmaması kamularla ilişkilerdeki belirgin sorunlardandır.

Sivil toplum kuruluşlarının algılarıyla ilgili sorunlar: Genel olarak sivil toplum kuruluşları sivil toplumu kendilerinden ibaret olarak gördükleri için bu da beraberinde sivil toplum kavramının dar bir kalıba girmesine neden olarak demokrasi içindeki yerinin tam olarak algılanamamasına ve bu da beraberinde sivil toplum kuruluşlarının çıkarlarının toplumun çıkarlarının üstün de tutulmasına sebebiyet vermektedir. Haksız olan insanların dahi sivil toplum kuruluşları aracılığı ile hak talep ettiği gözlenmektedir ve bu da algı ile ilgili bir sorundur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. TÜRKİYE'DE SİNEMA-TV SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SORUNLARI (İstanbul Sinema Televizyon Sendikası Örneği)

Günümüze kadar sınırlı sayıda sinema televizyon sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşu kurulmuştur ve kurulan bu kuruluşların çoğu işlevselliğini kaybedip kendini feshetmiştir. Kuruluşlar kendilerini fesih etmeden önce de pek yararlı olamamıştır. Günümüze kadar kurulan sinema tv sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşları içerisinde işlevsel olarak en etkili olanı “ Önde Kamera Arkada Dayanışma ” sloganıyla İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'dır. Bu sendikanın aktif olan 1290 üyesi bulunmaktadır. Türkiye'de bu sendikaya benzer iki sendika daha bulunmaktadır. Bunlar; Görüntü Yönetmenleri Derneği ve Kamera Asistanları Derneği'dir. Ancak bu dernekler tüm sinema televizyon emekçilerini kapsamamaktadır. İstanbul Sinema Televizyon Sendikası tüm set çalışanlarını kapsamaktadır bu yüzden diğer sendikalardan daha farklı bir konumda bulunmaktadır ve diğerlerinden daha önemli bir sendikadır. Aşağıda bu sinema televizyon sendikası çerçevesinde sinema televizyon sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının sorunlarına eğileceğiz. Sinema televizyon sendikasının kendilerine göre belirledikleri bazı ilkeler bulunmakla beraber bu ilkeler dizi ve sinema filmlerinde çalışma ilkeleri olarak ikiye ayrılmıştır. Bu sendikanın amaçlarını aktardıktan sonra bu ilkelere değineceğiz.

3.1.1. Amaçları

Sinema Tv sendikası ; sinema, dizi, reklam, TV programcılığı, klip, belgesel, vb. yapımlarda yapım öncesi ve sonrası sektörde çalışan tüm kamera arkası işçilerinin ekonomik ve demokratik hak ve özgürlüklerini savunmak ve ilerletmek amacıyla kurulmuştur.

Bir başka deyişle sendika, kamera arkası işçilerinin güvenceli iş ve insanca çalışma koşullarına sahip olabilmesi için birlikte hareket etmenin esas olduğuna, içinde çalıştıkları koşullara müdahale edebilmek için de en etkili aracın işçilerin ekonomik ve demokratik haklarını savunan sendika yapısı ve sendikalaşmaktan geçtiğine inanan ortak deneyimlerin ve süregelen sektörel dayanışmanın ürünü ve devamı niteliğinde ortaya çıkmıştır.

Sektörde giderek kötüleşen çalışma koşulları ve uzayan çalışma saatlerine karşı birlikte hareket etmeyi, ortak söz ve talepler üretmeyi hedefleyen sendika ayırım gözetmeksizin tüm kamera arkası çalışanlarının sendikasıdır. Aşağıda İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'nın belirlediği bazı ilkelere değinilmiştir.

3.1.2. Sinema Filmlerinde Çalışma İlkeleri

1- Sinema setlerinde günlük çalışma süresi 12 saat, haftalık toplam çalışma süresi 72 saattir. Belirtilen çalışma saati kahvaltı sonrası başlar. Gerekli görüldüğü takdirde ekiplerin ve yapımın ortak kararı ile haftalık 6 saat fazla çalışma yapılabilir. Bu fazla çalışma günlük maksimum 4 saattir ve haftada toplam maksimum 6 saati aşamaz.

2- İki çalışma günü arası dinlenme süresi şehir içi, şehir dışı ve mesai saatine göre değişir. İstanbul içinde iki çalışma günü arası dinlenme süresi; minimum 11 saat, İstanbul dışında ise minimum 10 saattir. Eğer bir önceki çalışma günü 4 saat fazla çalışma yapılmışsa, dinlenme süresi minimum 12 saat olmalıdır.

3- Her 6 iş günü sonunda 1 gün repodur ve repo günü süresi, hafta bitimi son çalışma günü olan paydos anından itibaren minimum 34 saattir. Eğer repo öncesi çalışma günü 4 saat fazla çalışılmış ise repo süresi minimum 36 saat olmalıdır. Bazı özel durumlarda ekip ile konuşularak verilen karar ile arka arkaya maksimum 8 gün çalışılabilir. Her durumda, iki haftalık (14 gün) çalışma periyodunda 2 günden az repo verilemez.

4- Her iş günü, kahvaltı sonrası başlar. Set başlangıcı saati itibariyle 6 saatte bir yemek arası verilecektir. 12 saati aşan iş gününde 12'nci saatte yemek verilir. Yemek araları 45 dakikadır ve çalışma saati içerisindedir.

İstanbul sinema televizyon sendikasına göre: Çalışma ilkelerinin sürdürülebilir olmasının önemli bir parçası; set çalışanlarının, mesleki saygı ve disiplini yüksek bir standartta tutum sergilemesine bağlı olma gerekliliğidir. Sektörün koşulları göz önüne alındığında, mevcut yasal çerçevenin set çalışanları

için tam olarak kapsayıcı olamadığı ve yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu açıktır.³⁷

3.1.3. Dizi Setleri Çalışma İlkeleri

1. Sigortalılık: Her set çalışanı, yasal zorunluluk olan 4A'lılık statüsü üzerinden sigorta kapsamında çalıştırılır.

2. Çalışma Saatleri:

a. Dizi setlerinde; günlük çalışma süresi en fazla 12 saat, haftalık çalışma süresi en fazla 72 saattir. Özel yapım şartları gözetilerek ve ekibin onayı alınarak, günlük çalışma saati üzerine en fazla 4 saat koyulmak şartıyla yeniden düzenlenebilir. Bu durum haftalık 72 saat çalışma toplamını değiştirmez.

b. İki çalışma günü arası, İstanbul için en az 11 saat, İstanbul dışı için en az 10 saattir.

c. İş haftası en fazla 6 gün çalışma, 1 gün repodur ve repo süresi, hafta bitimi son çalışma gününün paydos saatinden itibaren minimum 36 saattir. Bazı özel durumlarda ekibin ve yapımın ortak kararı ile arka arkaya maksimum 8 gün çalışılabilir. Her durumda, iki haftalık (14 gün) çalışma periyodunda 2 günden az repo verilemez.

d. Her iş gününün çalışma saati 30 dakikalık kahvaltı sonrasında başlar. Set başlangıcı saati itibariyle 6 saatte bir yemek arası zorunludur. 12 saati aşan iş gününde 12'nci saatte yemek molası verilir. Yemek araları en az 45 dakikadır ve çalışma saatinin içerisinde yer alır.

3. Sözleşme Yapılması: Çalışan ve işverenin sorumluluklarının ve haklarının düzenlenmesi, iş tanımı, karşılıklı yükümlülüklerin ve ödeme düzeninin belirlenmesi için sözleşme imzalanacaktır.

Çalışma ilkelerinin sürdürülebilir olmasının önemli bir parçasının; set çalışanlarının mesleki saygı ve disiplini yüksek standartta bir tutum sergilemesine bağlı olduğunu hatırlatıyoruz.³⁸

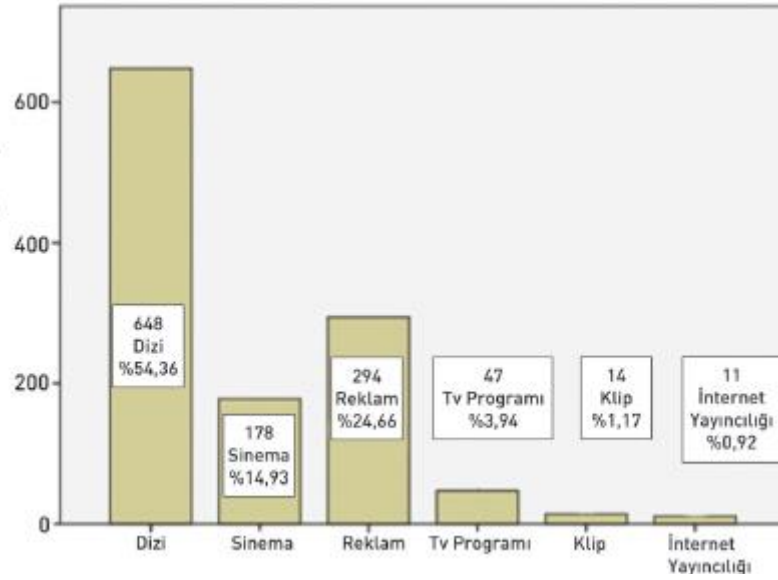
³⁷ <http://www.sinematvsendikasi.org/sinema-calisma-ilkeleri/>

3.1.4. Anket Çalışması

Anket toplam 42 sorudan oluşmaktadır ve ankete toplam 1205 kişi katılmıştır. Anket sendika ile beraber yapılmış olup sendikanın iletişim kanalları aracılığı ile yayılmıştır. Gözlemlenen sorunlar anket çalışmasından elde edilen verilerle desteklenerek ilerleyecektir. Çalışmada sendika yetkilileri ve set çalışanları ile yapılan röportajlar da yer almaktadır.

3.1.5. Karşılaştıkları Sorunlar

Sinema-televizyon sendikası, sinema-dizi çalışanlarının haklarını savunmak için karşılaştıkları sorunları daha kolay çözmek için yukarıda da belirtildiği gibi sinema ve dizi olarak ikiye ayırdıkları bir takım ilkeler belirlemişlerdir. Sinema filmi çalışanlarında sorunlar daha minimal derecede olduğu için ağırlık dizi çalışanlarındadır

Şekil 1- Sektöre göre dağılım

Yukarıda set çalışanlarıyla yapılan anket çalışmasına katılım oranlarının sektördeki dağılımı gösterilmiştir. Sinema filmlerindeki çalışma şartları dizilerdeki çalışma koşullarından daha uygundur. Ankete bakıldığı zaman katılım oranının yarısından fazlasının dizi sektöründe olduğu görülüyor. Bu aslında dizi sektöründe çalışanların yaşadıkları sıkıntıları ankete yansımalarıdır.

³⁸ <http://www.sinematvsendikasi.org/dizi-setleri-calisma-ilkeleri/>

Dizi çalışanları tarafından sektörün durumunu gözler önüne sermek istenmiştir. Sektör içerisinde sinemada da sıkıntılar olmasına rağmen en çok sıkıntıyı dizi çalışanları yaşamakta ve sendika buna müdahale etmekte zorlanmaktadır.

Aşağıda sektördeki sıkıntılar ve sendikanın bunlara müdahalelerinde karşılaştıkları sorunlar belli başlıklar altında sendika yetkililerinden alınan cevaplarla açıklanmaktadır.

Çalışma Saatlerinin Fazlalığı ve Sendika: Olması gereken çalışma saatleri daha önce belirtilmiştir. Sinema da değil de dizi sürelerinin uzun olması çalışanları zora sokmaktadır. Dizilerde çalışma süreleri normal mevzuatta çalışılması gereken süreden çok daha fazladır. Amerikan standartlarındaki 45 dakikalık diziler çekilebilir. Bu ilk olarak iki üç dizide denenmiştir. Fakat bir süre sonra yapımcılar tarafından bu da suistimal edilmeye başlanmıştır. Aşağıda bir sendika çalışanından alınan cevaplar olduğu gibi aktarılmıştır.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“ Dizi süreleri kamera arkası için önem teşkil etmiyor; çünkü 45 dakikalık bir iş çekildiği zaman da 20 saat çalışıldığına şahit olduk. Yapımcı isterse beş ekip kurup 150-160 dakikalık dizi çekebilir. Bizim açımızdan bakıldığında burada önemli olan günlük çalışma süresinin yemek süresi dâhil 12 saati geçmemesi. Bu konuda yapımcıların biraz daha cebine giden paranın miktarından feragat etmesi lazım. Cebine daha fazla girsin diye insanları gerektiğinden fazla çalıştırmamaları gerekmektedir. ” (23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Aşağıdaki grafikte İstanbul Sinema Televizyon Sendikasının düzenlemiş olduğu ankette sektördeki en önemli sorunun ne olduğu sorusu sorularak verilen cevapların grafiksel dağılımı gösterilmiştir. Ankete 1049 kişi cevap vermiştir.

Şekil 2- Sektördeki en önemli sorun nedir?

Yapılan ankette cevap dağılımına bakıldığı zaman sektördeki en önemli sorunun çalışma saatleri olduğu gözlemlenmektedir.

Yapımcı 45 dakikalık bir dizide bile ekibi 20 saat çalıştırarak aslında cebine giren parayı arttırmak istemektedir. Çünkü haftalık ücretleri (kaşeleri) ödendiği zaman ekipten ne kadar çalışması istenirse ekip işsiz kalma korkusuyla çalışmaktadır. Yapımcı bir haftada 45 dakikalık iki bölüm dizi çekip çalışanlarına bir bölüm ücreti ödeyebilir ve çalışanlar buna sessiz kalmaktadır. Bu da yapımcının cebine daha fazla ücret girmesini sağlamaktadır. Bazı yapımcıların cebine girecek olan paranın olağandan fazla olmasını istemesi karşılaşılan sorunların merkezinde yatan nedendir.

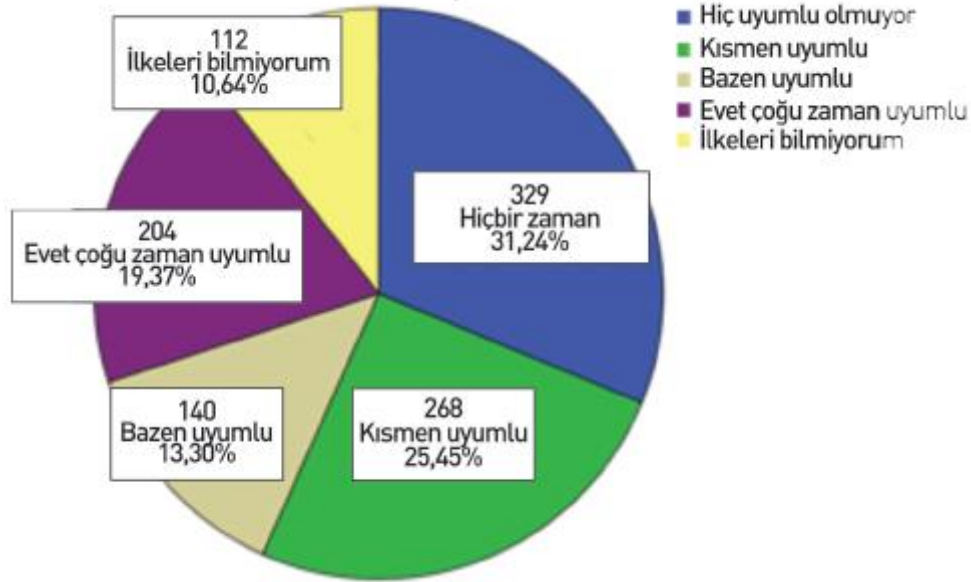
Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“ Prensipite kabul edenler çoğunlukta. İsim vermeyeyim ama sadece bir kişi kabul etmedi. Açıkçası onu da anlayabiliyoruz. Çünkü sektörde talep çok fazla ama bir sistem yok. Geçenlerde dizi yönetmenleriyle de görüştük. Onlar da aynı sıkıntıdan dem vurdu. ”

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Sendika bazı yapımcılarla toplantı yapıp beklentilerini dile getirmiştir ve çalışma saatlerinin uygun duruma getirilmesini de talep etmiştir. Fakat yapımcılar

sendika yetkililerine bir kişi dışında, prensipte olumlu cevap verdikten sonra yine bu toplantıda konuşulanları göz ardı etmişlerdir.

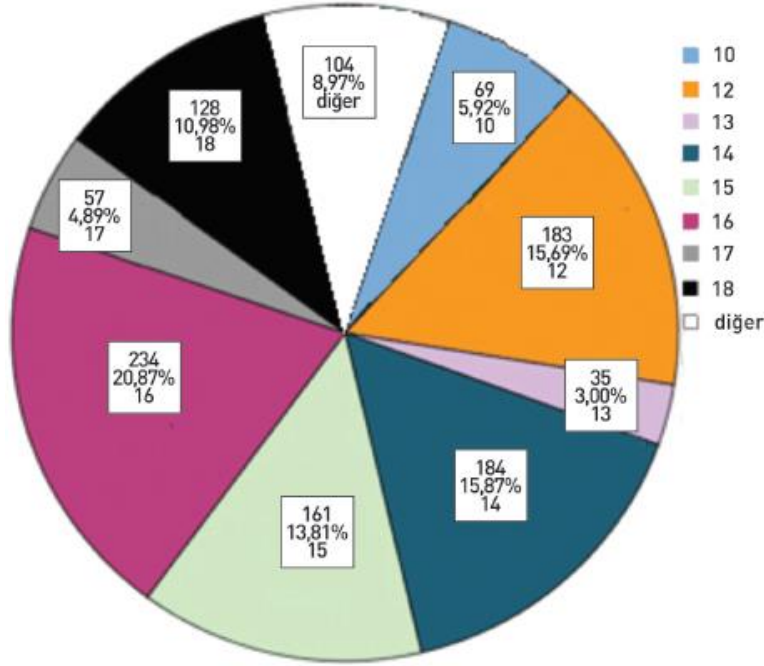
Şekil 3- Sektördeki çalışma ortamı sinema-TV sendikasının ilkeleri ile uyumlu mu?

Grafikten de anlaşılacağı gibi büyük çoğunluk ilkelere uyumlu bir ortam olmadığını dile getirmiştir. Bu da bize yapımcıların prensipte ilkeleri kabul etseler dahi çalışma ortamında bunları göz ardı ettikleri anlaşılmaktadır.

Işık Asistanı Melih ÖZER : ‘ Şuan için çalışma saatlerinde bir düzelme yok. Ben Üsküdar’da oturuyorum ve servis sabah 5:00’da Kadıköy’den kalkıyor ve benim sabah 4:00’da uyanıp Kadıköy’e gidip servise yetişmem gerekiyor. Servise yetiştikten sonra çekimin olacağı alana gidiyoruz ve nerdeyse gece 23:00’a kadar çalışıyoruz. 23:00’da işin bittiğini düşündüğümüz zaman seti toplamak gerekiyor. Yani benim sorumlu olduğum ışık malzemelerini toplamam gerekiyor , bu da bir yarım saat 45 dakikamızı alıyor. Saat 23:45 oluyor. İstanbul trafiğinde setten eve gitmek en az 1 – 1,5 saat sürmektedir. Yani eve gelince saatler 01:00’ı gösteriyor en az. Daha sonra 3 saat uyuyup tekrar işe gidiyoruz. 3 saatlik uykuyla işe gidiliyor, yine sette elimizden geleni yapıyoruz fakat böyle devam etmesi durumda insanların sağlığı da kötüye gider, kişide psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklar da meydana gelir. Bunu yapımcıya söylemekten çekiniyoruz.

Daha doğrusu ya işi bırakmamız gerekiyor yada ses çıkarmadan işimize olduğu gibi devam etmemiz gerekiyor. ” (13 Mart 2017 – İstanbul / Mecidiyeköy)

Aşağıdaki grafikte İstanbul Sinema Televizyon Sendikasının düzenlemiş olduğu ankette sektördeki çalışma saatlerinin süresinin ne kadar olduğu sorusu sorularak verilen cevapların grafiksel dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 4- Ortalama çalışma saatleriniz nedir?

Yukarıdaki grafik incelendiği zaman ankete katılanların yarısında fazlasının günde 15 saatten fazla çalıştıkları anlaşılmaktadır. Günde maksimum çalışma süresi sendikanın ilkelerine göre günde 12 saattir. Ayrıca İstanbul'daki trafik ve ulaşım dikkate alındığı zaman iş bitiminden eve gidene kadar da en az 1 saat geçmektedir. Normal şartlarda bu sürenin de çalışma saati olarak geçmesi gerekmektedir. Bu da bize çalışma saatlerinin 16 saati bulunduğunu göstermektedir.

Çalışma saatlerinin fazla olmasında büyük payı olan reyting kaygısı aşağıda anlatılmaktadır.

Reyting Kaygısı ve Sendika: Televizyon kanallarının izlenme oranları reyting anlamına gelmektedir. Reytingin izleyiciyi etkileyen bir şey değildir. Reytingin amacı reklam şirketleri ve televizyon kanallarının işlerini daha kolay hale

getirmektir. Her reklam şirketi daha çok izlenen televizyon kanalına reklam vermek istemektedir. Bu şekilde reklam daha çok kişiye hitap etmiş olacaktır. Fakat reyting televizyon kanalları ve reklam şirketlerinin işini kolaylaştırırken sinema ve televizyon sektöründe çalışan emekçilerin ise işlerini zorlaştırmaktadır. Televizyon kanallarının vazgeçilmez olan reyting setlerde çalışan işçileri de etkileyen bir başka unsurdur. Reyting arttıkça o kanala gelen reklam ve buna bağlı olarak da para akışı artmaktadır. Televizyon kanalları daha çok reyting almak için ve buna bağlı olarak daha çok reklam alıp para girdisini arttırmak istemektedirler. Televizyon kanallarında yayınlanacak olan dizilerin sürelerinin daha uzun olması da reytingi arttırmadaki etkenlerden bir tanesidir. Dolayısıyla kanallar daha uzun süreli diziler istemektedir ve yapımcılar da set emekçilerini daha çok çalıştırarak daha uzun süreli diziler çekirmektedirler. Sendika yetkilisinden alınan bilgiler olduğu gibi aktarılmaktadır.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

‘‘ Yapımcılar reyting ile ilgili olarak kendileri ile savaşıyor. Aslında kanallara bağlı olarak bu durum gerçekleşiyor. Bir yapımcı 120 dakikalık bir dizi götürüyor kanala ve bu dizi 120 dakika iken reyting sıralamasında 7. sırada ise 120 dakikalık dizinin üzerine koyulan her 10-20 dakika reyting sayısını arttırmaktadır. 7. sırada olan dizi 3. hatta 2. sıraya yükselebiliyor. Bu da yapımcılar arasında bir rekabete dönüşmektedir. Bu rekabet de dolayısıyla dizinin süresini arttırmak için set çalışanlarının daha çok çalışmasına sebep olmaktadır. Bu durum kanalların işine yaradığı için kanallar ses çıkarmıyor. Normalde bu sürenin devlet tarafından sınırlandırılması gerekiyor. ‘‘

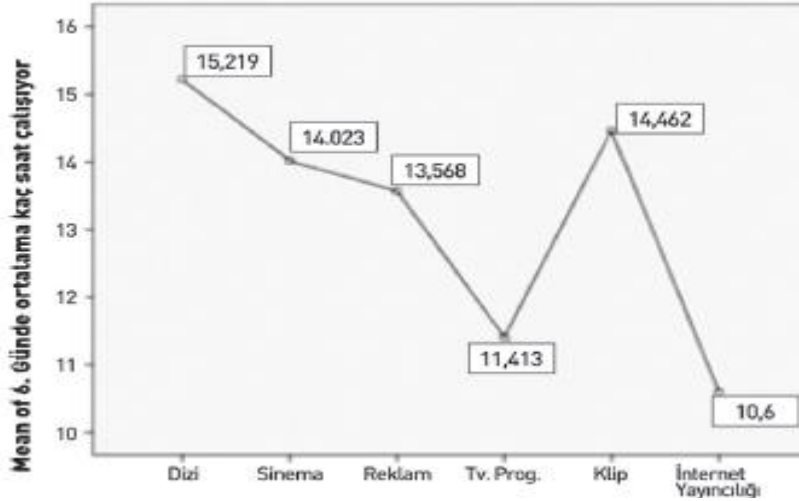
(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Buna çözüm olarak ekip sayısının artırılmasının doğru olacaktır fakat bu sefer yapımcının cebinden ödeyeceği miktar artacağı için yapımcılar buna yanaşmamaktadır İstanbul Sinema Televizyon Sendikası yapımcıları toplayıp bu konuda görüşme yapmış olmasına rağmen yapımcılar sektör çalışanları ile resmi evrak imzalamadan işe başladığı için keyfi tutum sergilemeye devam etmişlerdir. Yapımcıların sendikanın taleplerine cevap verememesinin nedenlerinden bir diğeri de televizyon piyasasındaki rekabet ortamıdır.

Bu rekabet ortamı günümüzün kaçınılmaz bir unsurudur ve düzenlenmesinde sendika tek başına yeterli olamamaktadır. Rekabet ortamının düzenlenmesinde sendikadan daha çok devlet önemli rol oynayabilmektedir.

Sendika Yetkilisi: Gökhan BOZKURT

“Yapımcı isterse 200 dakikalık dizi bölümü istesin, çektirsin fakat o zaman 4 ekip olalım. Ekip sayısı artarsa çalışanlar daha rahat çalışma koşullarına sahip olacaklardır.” (23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Şekil 5- Çalışma saatlerinin en çok olduğu sektör hangisidir?

Yukarıdaki grafikte çalışma saatlerinin en çok olduğu alanın dizi sektörü olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma saatlerinin çok olmasının nedenlerinden bir diğeri de reyting kaygısıdır. Reyting en çok dizileri ilgilendirdiği için çalışma süreleri de ona paralel olarak artmaktadır ve yapımcılar ekip sayısını arttırmak yerine emekçileri daha çok çalıştırma yoluna gitmektedir.

Sigortalılık ve Sendika: Her meslek grubunda olduğu gibi çalışanların mutlaka sigortalı olması gerekmektedir fakat sinema-televizyon sektöründe bu sigortalılık durumu çok farklı bir durumdadır. Sigortalı olduğu zaman daha kolay hak talep edilebilir. Örnek verecek olursak bir kişinin sigortası yatırıldığı zaman bu kişiyi işten çıkarmak zorlaşabilir ve ücretinin ödenmemesi gibi bir durumda da ücretini kolayca talep edebilir. Sendikanın kişilerin haklarını korumada ve aramada sigortalılık büyük önem arz etmektedir çünkü resmi bir evrak niteliğindedir. Fakat yapımcıların sigorta yapmaması sendikanın hak arayabilme alanını daraltmıştır. Bu da sendikanın karşılaştığı diğer büyük bir sorundur.

Aşağıda sendika üyesinden alınan cümleler aynen aktarılmaktadır.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“ Çok sık değişiklikler oluyor. Ben ekibime sigorta yaptırıyorum. Fakat sete geldiğimde listede olmayan birini çalışırken görebiliyorum. Orada başına bir şey gelse benim haberim olmadığı ve de sigortalatmadığım için başım yanar. Ayrıca set çalışanı sigortalı olduğunu sanıyor olabilir ama ücreti yatmıyordur. Başta da dediğim gibi maalesef sektör olma derdimiz var. Herkes kulaktan dolma bilgilerle hareket ediyor. ”

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Kamera Asistanı: Cihan YILDIZ

“ Çalıştığımız setlerin çoğunda sigortamız yapılmıyor. Biz de aslında takip edemiyoruz yoğun iş temposundan dolayı. Takip edip yapımçıya ısrar edersek ki öyle yaptığımız zamanlar da oldu, o zaman yapılıyor ama biz kendimizi işin yoğunluğuna kaptırdığımız zaman sigortalarımız yapılmıyor. Ama 16-18 saat çalıştıktan sonra insanın sigortanın yapılıp yapılmadığını takip edecek hali kalmıyor. Benim başıma şöyle bir şey gelmişti mesela. Biz işe başladık. Sinema filmiydi. Bizden sürekli olarak sigortamızın yapılması için gerekli bilgiler istendi. Biz de gerekli bilgileri kendilerine aktardık. Bu kadar ısrar ettikleri için biz sigortamız yapıldı sandık ama sinema filmi bittikten sonra geriye dönük yapılan sigortalara baktığımda sigortanın yapılmadığını gördüm. Yani sadece göz boyamak maksadıyla bizden bilgileri ısrarla istemişler. ”

(25 Mart 2017- İstanbul / Kadıköy)

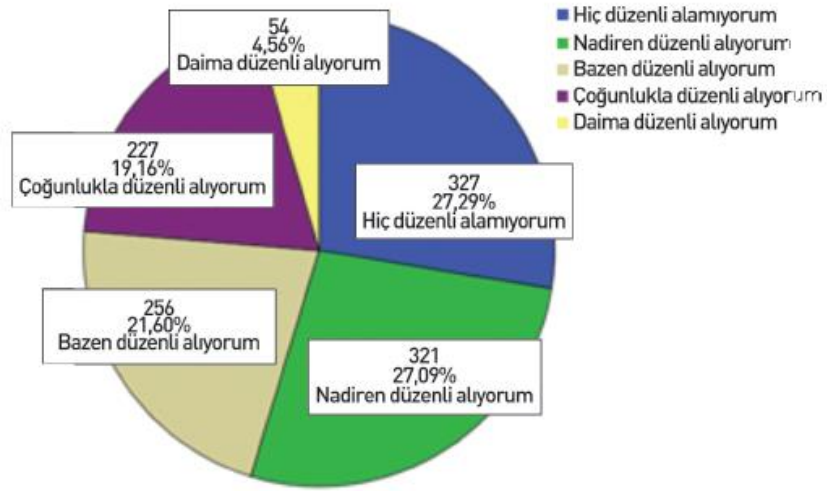
Burada anlatılana göre kişilere sigortalarının yaptırıldı denilip yaptırılmadığı da söz konusu ve zaten uyumaya bile çok az bir zaman ayırabilen set çalışanlarının sigortalılık durumlarını da takip edebilmesi hem güç hem de bunu fark ettiği zamanda bile yapımçıya ses çıkaramayabilmektedir. Çünkü sert bir yapımçıya denk geldiklerinde işlerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. İşsiz kalma korkusunun yanında bir daha aynı yapımçıyla çalışma durumu olduğu zaman yapımçı bunları işlerinde görmek istemeyebilir. Çalışanların şikayette bulunmamaları sendikanın sigortalılığı takip etmesini zorlaştırmaktadır.

Sözleşme Yapılmaması ve Sendika: Hemen hemen her meslekte çalışanların hak iddia edebilmeleri için yazılı olarak sözleşme yapmaları gerekmektedir.. Bugüne kadar set çalışanları ile nerdeyse her zaman sözde

anlaşma yapılmaktadır ve yapımıcının ağzından çıkan cümlelere göre işe başlanılmaktadır. Yani sözleşme yazılı olarak yapılmamaktadır. Sözleşme yapılmaması ayrıca ele alınması gereken bir sorundur, sözleşme yapılmadığı için çalışanların çalışma şartları ve koşulları yapımıcının isteğine göre değişebilmektedir. Sözleşme yapılmaması İstanbul Sinema-tv Sendikası'nın set çalışanlarının haklarını talep etmede, süreci oldukça zora sokmaktadır. Sözleşme yapılması durumunda bu istenilen hak talep etme süreci daha kolay işleyecektir. Fakat yazılı resmi bir sözleşme olmaması sendikanın önündeki en büyük engeldir. Aşağıda sendika yetkilisinin bu konudaki görüşlerine yer verilmiştir.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

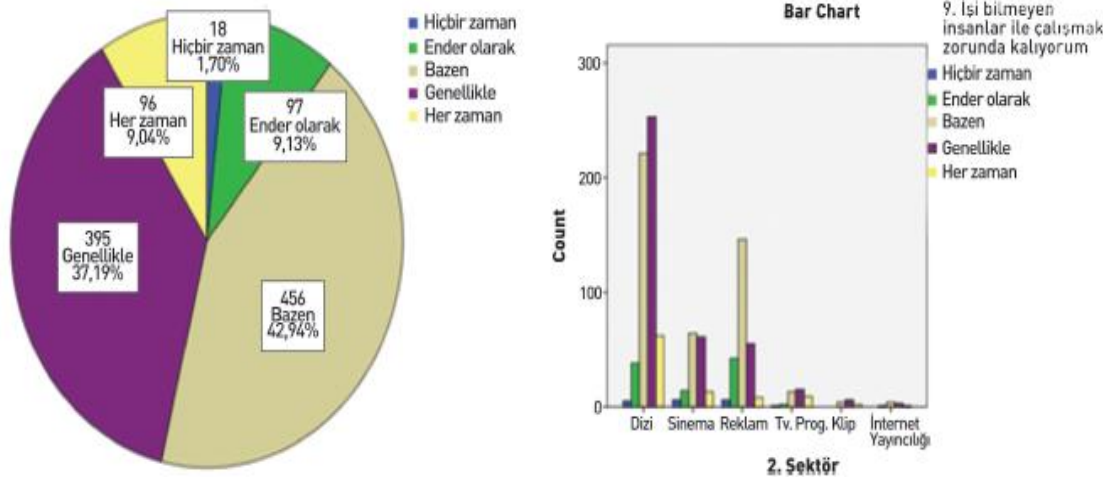
“ Çalışanlara yapımcı tarafından sözleşme yapılması gerekmektedir. Bu sözleşme içerisinde de sigortalılık, çalışma saatlerimiz, yasal yükümlülüklerimiz ve aynı zamanda yapımcıya karşı da yükümlülüklerimiz karşılıklı yazması gerekmektedir. ”(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Şekil 6- Ücretlerinizi düzenli alıyormusunuz?

Grafik sonuçlarına göre çoğunluk ödemelerini düzenli olarak alamamaktadır. Bunun en büyük nedeni de sektör çalışanları ile yapımcı arasında resmi bir sözleşme yapılmadan çalışılması. Yapımcı ortada resmi bir evrak olmadığı için keyfi davranışlar sergileyebilmektedir. Hatta bazen yapımıcılar sektör çalışanlarını çalıştırdıktan sonra ücret bile ödemediği durumlar görülmektedir. Resmi evrakların olmaması sektör çalışanlarının hak talep edememesine neden olmaktadır.

Mesleki Yeterlilik ve Meslek Tanımı : Mesleki yeterliliğin olmaması sıradan bir vatandaşın da sektöre girip işi bilmediği halde çalışmasına olanak sağlamaktadır ve sektör çalışanlarını zora sokmaktadır. Bu mesleklerin devlet tarafından resmileştirilmemesi de buna neden olan bir başka faktördür ve sendikanın en büyük sorunlarından biridir. Mesleklerin devlet tarafından resmileştirilmemesi ve denetlenmemesi sendikanın müdahale etmesine engel teşkil etmektedir. Sendikanın mesleki yeterlilik konusunda çalışmaları devam etmektedir ve ilerleyen zamanlarda bu işlevsel haline getirilecektir fakat yapımcıların, sendikanın belirleyeceği bu uygulamaya bağlı kalması gerekmektedir. Ancak bu uygulamaya tabi olmak yapımcıların kendi çıkarlarına ters düştüğü için çoğu yapımcı buna uymamaktadır.

Şekil 7- Sektörde işi bilmeyenlerle çalışmak zorunda kalıyor musunuz?

Grafiğe göre büyük bir çoğunluk işi bilmeyenlerle çalışmak zorunda kalmış ve bu durum en çok dizi sektöründe gözlemlenmiştir.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“ Meslek tanımı şu yüzden önemli. Resmi olarak devlet tarafından bizim yaptığımız iş bir meslek olarak kabul edilmiyor. Mesleki yeterliliğin olmasının ve meslek tanımının diğer bir önemi ise mesleki yeterliliğe sahip kişilerin bu sektörde çalışması ve kalıcı olması. Bir yetenek sınavı uygulaması getirilebilir. Mesleğin erbabı olmayan kişilerin de bu sektörde çalışması da bize zarar vermektedir. ”

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Kamera Asistanı: Cihan YILDIZ

“ Mesleki yeterlilik ve mesleğimizin tanımının bir şekilde bir düzenlemeyle bir sistematığe dönüştürülmesi ve belli kurallar çerçevesinde olması gerekmektedir. Ben Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde Radyo Televizyon ve Sinema bölümünü okudum. Bu mesleğin mekteplisiyim ama ben bu meslekte bırakın mektepliği alaylı olana da razıyım. Çünkü artık iş o kadar tuhaf yerlere varıyor ki, ben bir sette yapımıcının daha önce hiç kamera görmemiş olan bu meslekle hiç ilgisi olmayan yeğenini kamera asistanı olarak çalıştırdığını gördüm. Sırf cebinden daha az para çıksın diye bunları yapan yapımıcılar gördüm. Yani bu durumda ortaya çıkacak olan işlerin kalitesini siz düşünün. Kesinlikle bir an önce mesleki yeterlilik sınavı yada buna benzer bir uygulama yapılarak sektörde çalışacak insanların denetlenmesi gerekmektedir. “

(25 Mart 2017 İstanbul / Kadıköy)

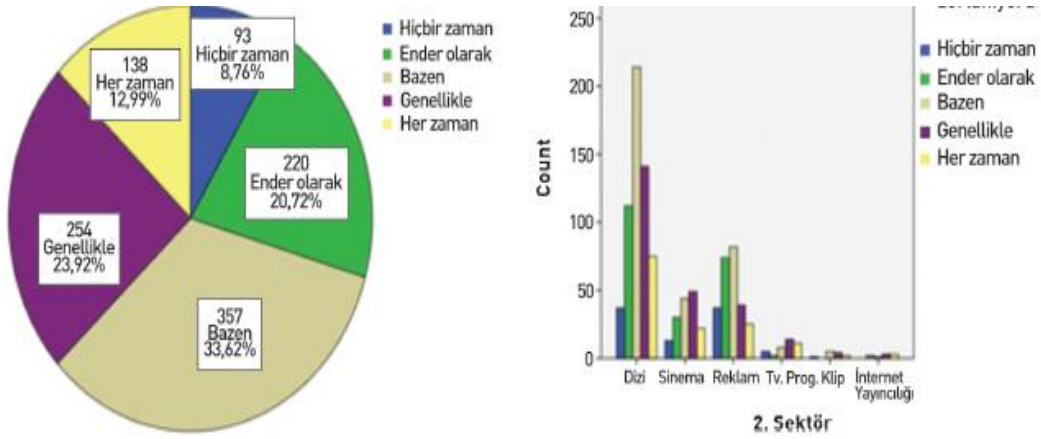
Sendikanın Set Ziyaretleri : Sinema Televizyon Sendikası belirli aralıklarla Set ziyaretlerine gitmekte ve sektörde çalışan emekçilerin istek ve şikayetlerini dinlemektedirler. Ancak set ziyaretlerinde çoğu kişinin yine işsiz kalma korkusundan dolayı konuşamaması sendikanın karşılaştığı büyük sorunlardan bir başkasıdır ve sendikanın yaşanan sıkıntılarla ilgili veri toplayıp çözümlene yapmasının önüne geçmektedir.

Aşağıda yetkiliden alınan görüş doğrudan aktarılmıştır.

Sendika Yetkilisi: Gökhan BOZKURT

“ Set ziyaretlerinde kısa bir zaman diliminde yani yemek aralarında sadece 5-10 dakika bilgilendirme yapıyoruz ve şikayeti olanları dinliyoruz fakat pek şikayette bulunan olmuyor, çünkü yapımıcının gözleri onların üzerinde ve olumsuz bir yorum yapıp işsiz kalmaktan çekiniyorlar. Mesela sette şikayetleri olmadığını söyleyen bir kişi daha sonra bize ulaşıp sıkıntılarını ve şikayetlerini dile getirdi. “

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Şekil 8- İş bulmakta zorlanıyor musunuz?

Tekrar grafikten anlaşılacağı gibi ankete katılanların iş bulma konusunda sıkıntılar çektiği anlaşılmaktadır. Bu yüzden sendikanın set ziyaretlerinde sektör çalışanlarının işten atılma korkusundan ve iş bulmakta sıkıntılar çekmelerinden dolayı şikayette bulunmadıkları gözlemlenmiştir. Aşağıda sette ziyaret sırasında şikayeti olmadığını söyleyen bir sektör çalışanının set bittikten sonraki röportajında şikayetlerini anlatması da bize bunun kanıtıdır. Kamera asistanı olarak çalışan Cevat ASLAN'ın röportajı aşağıdaki gibidir.

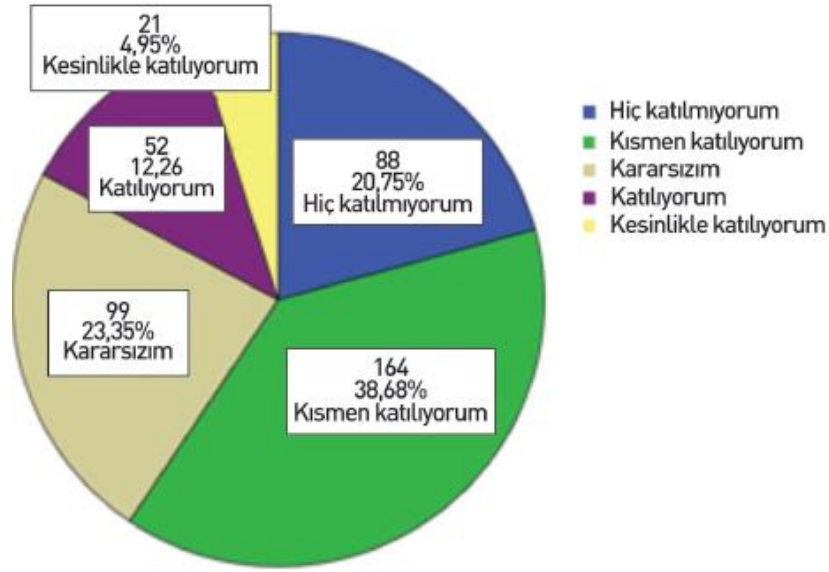
Kamera Asistanı: Cevat ASLAN

Siz geldiğinizde set devam ediyordu , hem çalışmak zorundaydık , hem de yapımcı setteydi, ben sizle röportaj yapmaya kalksam bana işten kaytarıyor muamelesi bile yaparlardı, bizim işte durmak yok, her zaman çalışmalısın.

Senin durman demek işin kesintiye uğraması demek. Ben siz geldiğinizde şikayetlerimi söyleyemezdim, bu benim işten çıkarılmama kadar gidebilir çünkü. Oradaki çoğu kişinin inanın benzer şikayetleri var ama çoğu zaman sessiz kalmak istiyorlar.

(15 Haziran 2017 – İstanbul / Beyoğlu)

Sektör çalışanları sendikanın etkili olmadığını da düşünmektedir. Aşağıdaki grafik bize bunu kanıtlamaktadır. Sinema televizyon çalışanlarının bu düşüncesi de sendikayı olumsuz etkilemektedir.

Şekil 9- Sendika etkili olabiliyor mu?

Yapımcıların Yasal Yükümlülükleri Bilmemesi: Yapımcılar işveren olarak çalışanlarının nasıl haklara sahip olduğunu bilmesi ve bunlara göre hareket etmesi gerekmektedir. Bunları bilmeden hareket edilmesi başlı başına büyük bir sorun olmaktadır, çünkü bu yasal sorumluluklar bilinmediği durumlarda çalışanların işine çok rahat son verilebilmektedir.

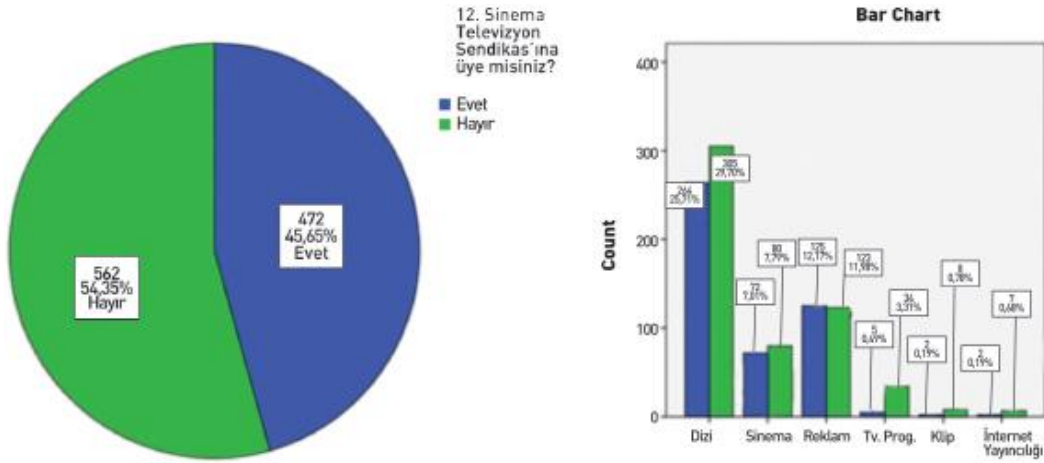
Sendika set çalışanlarının haklarını araması ve bunun getirdiği sonuçlar yapımcıların yasal yükümlülüklerini bilmediklerini göstermektedir. Yapımcılarla yaşananları yetkili şöyle aktarmış.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“Yapımcılarının çoğu sette çalışanların yasal yükümlülüklerinin olduğunu bilmiyor. Geçmişten gelen bir ezberle çalışıyorlar. Biz bazı konularda onlarla konuşurken veya hakkını arayan bir kişinin yasal yollardan hakkını haklı olarak ve yasalara dayandırarak aradığı zaman böyle bir şeyden haberdar olmadıklarını söylüyorlar fakat biz onları da artık bilgilendiriyoruz ve artık başlarına neler gelebileceğini biliyorlar.”

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Set Çalışanlarının Sendikayı Takip Edememesi: Set çalışanlarının sendikayı takip edememesi sendikanın birlik olup toplu hareket etmelerini engellemektedir. Çalışanların sendikayı takip etmemesi de bilinçsiz çalışan sayısının artmasına neden olan ve karşılaşılan sıkıntılardandır. Sektör çalışanlarının çoğu sendikaya üye değildir. Bu da sendikanın faaliyet alanının, etki alanının kısıtlı olması anlamına gelmektedir. Bu durumda da sendikanın sektör çalışanları ile birlikte hareket etmesi ve dayanışmanın sağlanması zorlaşmaktadır. Dayanışma, birlik ve beraberliğin zayıf olması sendikanın olaylara müdahale etmesinin önüne geçerek İstanbul Sinema Televizyon Sendikası'nın büyük bir sorunu olmuştur.

Şekil 10- Sinema-TV sendikasına üye misiniz?

Yukarıdaki grafikte sektör çalışanlarının yarısından fazlasının sinema televizyon sendikasına üye olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da sektördeki dayanışmayı kısıtlamaktadır. Sendikaya üye sayısı çoğaldığında yani sendikaya üye olmayanlarının sayısı düşük bir seviyeye indiği zaman sendikal faaliyetlere bağlı olarak dayanışma artacaktır.

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

“ Set çalışanların özenmesi takip etmesi gerekiyor bu da bizim bireysel sorumluluğumuz. Biz zaman zaman da set ziyaretlerinde bulunup aralarda bilgi

veriyoruz. Önemli olan bizim yan yana birlikte olmamız ve bu işleri düzeltmek için birlikte hareket etmemiz gerekiyor bu işin bilincinde olmamız gerekiyor. ‘

(23 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Medyada Yer Bulamama: Normal şartlarda insan haklarını korumada ve aktarmakta büyük yükümlülüklerden birisi de sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra medyanıdır. Fakat medya sinema televizyon sektöründe çalışanlarına yapılan haksızlıkları göstermemektedir. Sosyal medya üzerinden kişisel çabalarla sesini duyurmaya çalışan bir kitle söz konusudur. Kendi imkanları ile sendika tarafından tamamen gönüllülük esasına dayanılarak ve bu esasa bağlı katılım gerçekleştirilerek bir film çekildi ve yine sosyal medya üzerinden paylaşılmıştır. Sendikanın yalnızca sosyal medya üzerinden sesini duyurmaya çalışması sıkıntılarını aktarmakta yetersiz kalmakta ve sendikayı iletişim ağını daralmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Olmaması: Günümüzde küçük esnafalara bile getirilecek olan iş sağlığı ve güvenliği uzman zorunluluğu sektörde neredeyse bulunmamakta denilecek kadar az sayıdadır ve olanlar da işlevsel şekilde çalışmamaktadır. Aşağıda iki farklı sendika yetkilisinin bu konuda görüşlerine yer verilmiştir. Sendikanın her seti ziyaret edip iş sağlığı ve güvenliğine uygun olup olmasını denetleme gibi bir imkanı bulunmamaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin para karşılığında resmi evrak veren bir kurum olmaması sendika tarafından değil devlet tarafından engellenmesi gereken bir durumdur

Sendika Yetkilisi: Gökhan BOZKURT

İş güvenliği uzmanlarıyla görüşmeler yapıyoruz. Fakat sektörü tanımadıkları için tam olarak olaya vakıf değiller, yavaş yavaş öğreniyorlar. Aynı şekilde biz de onlardan bir şeyler öğreniyoruz.

(24 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

Sendika Yetkilisi: Cemal NADİR

Maden işçilerinden sonra en zor şartlarda çalışan ikinci meslek grubu set işçileri. Dolayısıyla iş güvenliğinin bizim vazgeçilmemizin olması gerekiyor. Avrupa'da ve ABD'de iş güvenliği ilk sırada. Ve her sette de olmak zorunda zaten. İş programı yönetmeden önce iş güvenliğinden sorumlu kişiye gider orada. Türkiye'de ise hayati tehlikeyle karşılaştığımız anlar çok. Fakat yavaş yavaş bu alanda çalışmalar başladı. Şirketler iş güvenliğinden sorumlu kişiler barındırmak zorunda sette. Her ne kadar bu zorunluluk bir yıl ertelense de en azından bilinçlenmenin başladığını söyleyebilirim. Bu konuda ısrarcı olmak lâzım yoksa imza makamı olarak kalır iş güvenliği. Bizim valilikten aldığımız çalışma izni, aslında valiye bir bildirimdir. Fakat bu, bir süre sonra para verip aldığın bir kağıda dönüştü. İş güvenliğinin bu noktaya gelmemesi için bu konuda eğitim çalışmalarımız olacak. Bu noktada mesleki yeterlilik büyük önem arz ediyor.

(24 Mart 2017 – İstanbul - Şişli)

SONUÇ

Çalışmada Türkiye’ de sinema ve televizyon sektörü ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının karşılaştıkları sorunlar İstanbul Sinema-Televizyon sendikası örneği bağlamında incelenmiştir. Çalışma daha önce bu konu hakkında yazılmış hiçbir tez olmaması ve farkındalık algısı oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmada katılımcı gözlem yöntemi ile sektör hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır ve bu çerçevede dört set ziyareti yapılmıştır. Set ziyaretlerinde set çalışanları ile görüşmeler yapıp bilgiler alınmıştır. Setlere yapılan ziyaretler sonrasında yapımcı tehdidinin olmadığı başka bir alanda da çalışanlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışanların sette gördükleri yanlışları söylemekten dolayı tehdit hissetmedikleri açık kamusal alanlardır. Bu da set çalışanlarının geçmişten günümüze süregelen sektör sıkıntılarını meşru olarak görülmemeye başladığını göstermektedir. Artık sektör çalışanlarında farkındalık algısı oluşmuştur. Sendikanın Türkiye toplumsal gerçeğinde etkin bir rol oynayabilmesi için kendi söylemlerine uyan yapımcı profili de oluşturması gerekmektedir. İstanbul Sinema Televizyon Sendikası’nın aldığı kararları uygulayan yapımcıların sayısı arttıkça set işçilerinin sorunları minimum seviyeye inmiş olacak ve buna bağlı olarak sendikanın karşılaştığı sorunlar da azalmış olacaktır. Sendika piyasadaki rekabet ve belirsizlik içerisinde gerekli kararları alıp bunların uygulanmasında denetimlerini sürdürerek devam etmiştir. Gereksinimlerin var olmasını sağladığı İstanbul Sinema Televizyon Sendikası sektör çalışanlarının sıkıntıları ve bunlara karşı oluşan çözüm gereksinimi neticesinde var olmuştur ki geçmişte de gereksinim sivil toplum kavramının da ortaya çıkmasının öncüsü olmuştur. Bu çalışma kapsamında yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuş bu yöntem kullanılmıştır. Toplanan veriler yapılan anket çalışması ile desteklenmiş ve kanıtlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkiye’deki sinema-televizyon sektöründeki set çalışanlarının sorunları işsiz kalma korkusu, yapımcı ve kanalların reyting kaygısı, yapımcıların ceplerine giren paranın daha çok olmasını istemesi ve bu bileşenlere bağlı olarak da sektörde çalışanların çalışma saatlerinin fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sorunların çıkış noktasının merkezinde sürekli daha fazla para kazanma isteğinin olduğu gözlemlenmiştir. Kanal sahiplerinin daha fazla para elde etme isteğine bağlı olarak reklam girdisini arttırmak için reyting istemeleri, yapımcıların ise kendi cebine daha fazla para girmesi için sektör emekçilerini daha çok çalıştırması ve set çalışanların da işlerini kaybetmeyip para kazanmak için susmaları

sorunların döngüsünü açıklamaktadır. Sendika elinden geldiğince sorunlara müdahale etmeye çalışmaktadır. Sendikanın sorunlara müdahale ettiği durumlarda resmi sözleşmelerin yada resmi sözleşme yerine geçebilecek resmi evrakların olmayışı, yapımcıların kendi çıkarları doğrultusunda keyfi tutum sergilemesine neden olmaktadır. Resmi evrak bulunmaması sendikanın sektör çalışanları için hak talep etme sürecini zorlaştırmaktadır. Sinema Televizyon Sendikasının faaliyet alanı üye sayısının az olması ve üye olanların da sendikayı takip edememesi bileşenlerine bağlı olarak daralmıştır. Sektörde çalışan tüm bireylerin sendikaya üye olup sendika doğrultusunda hareket etmeleri gerekmektedir. Böyle bir durumda sendikanın aldığı kararlar doğrultusunda hareket edilir ve buna uyulur ise dayanışma artacağı için yapımcıların keyfi tutumlarının önüne geçmiş olunacaktır. Ayrıca devlet eli ile sette yaşanan bu sorunlar sendikanın belirlediği ilkeler doğrultusunda sınırlandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akşit, B., Bahar Tabakoğlu ve Ayşe Serdar, (2002) *Ulus-Devlet, Küreselleşme ve Cemaatçilik Arasında Sıkışan/Gelişen Sivil Toplum: Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları Deneyimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği ve İmaj Yayınları, Ankara.

Arslan, O., *Kuramsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, Bayrak Yayıncılık, 2001, İstanbul.

Berktaş, F., “*Liberalizm: Tek Bir Pozisyona indirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji*”, 19. yy’dan 20. yy’a Modern Siyasi Düşünceler, Dr: H. Birsen Örs, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2007.

Çaha, Ö., *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Plato Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Çaha, Ö., “*The Inevitable Coexistence of Civil Society and Liberalism: The Case of Turkey*”, Journal of Economic and Social Research, 3/2, 2001, (Aktaran : Eliz Özsoy).

Çetin, H., *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Orion Kitabevi, Ankara, 2007

Dinçer, M., *Çevre Gönüllü Kuruluşları*, Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, 1996.

Doğan, İ., *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

Duman, F., “*Sivil Toplum*”, *Siyaset*, Der: Mümtazer Türköne, Lotus Yayınları, Ankara, 2005.

Fredrich A., Von Hayek, *The Constitution of Liberty*, The University of Chicago, Press, Chicago, 1960.

Gönenç, A.A., *Sivil Toplumun Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*, Altkitabevi, İstanbul, 2001.

Hatun, Ş., “*STK’ların Devlet, Yerel Yönetimler ve Özel Sektörle İlişkileri Oturum Konuşması*”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, 1994.

Khira, İ. ve Şan, M.K., *Türkiye’de Sosyo-Politik Sistem ve Sivil Toplum Arayışları*, Ed: Davut Dursun ve diğ., Alfa Yayınları, İstanbul, 2006.

Küçükural, Ö.ve Şkreli, E., *Sendika Deyince Aklınıza Ne Geliyor? Sinema Televizyon ve Reklam Çalışanları Üzerine Bir Alan Araştırması*

Onbaşı, F., *Sivil Toplum*, L&M Yay. İstanbul, 2005.

Ktalas, M., “*Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi*” *TÜBAR-XXIX*, (2011).

Thomas H., *Leviathan*, “*İkinci Kısım: Devlet Üzerine*”, Çev: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2007.

Tosun, G., “*Sivil Toplum Örgütleri İçinde Katılım ve Örgüt İçi Demokrasi*”, *Birikim*, 130. 2000.

Sürekli Yayınlar

Açıkses, E. ve Gül, O.K., “*Osmanlı Toplumunda Aidiyetlik Duygusuna Bir Örnek: Ahmet Rüstem (ALFRED BİLİNSKİ)BEY*”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, Elazığ, 2009, s. 169-184.

Avcı, Y., “*Osmanlı Devletinde Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşme Meselesi*”, OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), Sayı: 21, 2007. s.2.

Betil, İ., “*Sivil Toplum ve Kurumların Sosyal Sorumlulukları*”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, Haziran, 2008, s.74.

Çetin, H., “*Özgürlüğe Karşı Güvenlik: Hayek’in “Kölelik Yolu” Eserini Yeniden Okumak*”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2004, s.2.

Ozlu, D., “*Sivil Toplum*”, *Adam Sanat Dergisi*, Sayı:115, Haziran, 1995, s.18.

Mill, J.S., *On Liberty*, Çev: Alime Ertan, Belge Yayınları, İstanbul, 2008, aktaran: Ahmet Gürbüz, “*John Stuart Mill’in Özgürlük Konusundaki Düşüncelerinin Değeri*”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt XXV, Sayı: 226, 2009, s.363.

Yalbaş, F., “*Rousseau’nun Savaş ve Barış Kuramı: Adalet Olarak Barış*”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 14, 2007, s.128.

İnternet Kaynakları

Acun, F., “Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum”,
http://yunus.hacettepe.edu.tr/~facun/Osmanli_sehirlerinde_sivil_toplum.pdf
 (05.03.2018).

Akay, H. ve Emel, K., “Sivil Toplum Tartışmaları”,
http://stk.bilgi.edu.tr/cd/01/doc/okuma_01-2.pdf (06.11.2016).

Aslan, S., “Osmanlı Siyasi Rejimini şekillendiren Bir Olgu Olarak Patrimonyalizm”,
<http://edergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/viewFile/3582/3411>,
 (05.03.2018).

<http://www.sinematvsendikasi.org/dizi-setleri-calisma-ilkeleri/>(01.02.2018).

<http://www.sinematvsendikasi.org/sinema-calisma-ilkeleri/> (01.02.2018).

<https://www.dernekler.gov.tr> (01.02.2018).

Kılıç, N. ve Kılıç, P., *Toplum Kültürü, Yaşama Dair Vakfı Tarafından Hazırlanan Araştırma*, <http://www.yasamadair.org/Yayinlar/1.pdf>(10.12.2016).

Özcan, E., “Sivil Toplum Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Sivil Toplum Devlet ilişkisi”, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/stk_devlet.htm (05.02.2018).

Yeğen, M., vd., *Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü, Yaşama Dair Vakfı Tarafından Hazırlanan Araştırma*, 2010,
<http://www.yasamadair.org/Yayinlar/1.pdf>(10.12.2016) s.43 (Aktaran : Nilüfer Pınar KILIÇ)

Diğer Yayınlar

Erdem, D., “Sivil Toplum Kuruluşlarında Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.

Günör, R.B., “Friedrich A. Von Hayek’in Siyaset Felsefesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Kabasakal, M., *Sivil Toplum ve Demokrasi*, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Denetçi Yeterlilik Tezi, Ankara, 2008.

Karakuş, O., “*Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşları*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2006.

Tosun, M., *Sivil Toplum Kuruluşları Ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme: Ufak Alan Araştırması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2013.

Yıldırım, M., “*Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve şeffaflık (1980 Sonrası Türkiye Örneği)*”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2006.

Yurtseven, M., *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Kütüphane Ve Sivil Toplum Kuruluşu Etkileşimi: Türk Kütüphaneciler Derneği Örneği (TKD) Yüksek Lisans Tezi*.

EKLER**EK-1 Anket Kapsamında Görüşülen Kişilerin Listesi**

NO	Farklı meslekler (Kamera- ses- ışık, set amiri vb)	Grup	Cinsiyet	Eğitim	Yaş
1	Kamera asistanı	1	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	32
2	Görüntü Yönetmeni	3	Kadın	Güzel Sanatlar – Sinema	33
3	Reji	1	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	35
4	Yapım Sorumlusu	1	Erkek	Sosyoloji/ Sinema	39
5	Reji	3	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	33
6	Kiralama firması sahibi	2	Erkek	Üniv.	44
7	Kiralama firması sahibi	2	Erkek	Lise	39
8	Kiralama firması sahibi	2	Erkek	Lise	45
9	Sanat Yön	1	Kadın	Güzel Sanatlar – Sinema	41
10	Post Prodüksiyon	1	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	35
11	Set amiri	1	Erkek	Üniv.	34
12	Yapım Sorumlusu	3	Erkek	Lise	46
13	Yapım sorumlusu	3	Erkek	Üniversite Terk	45
14	yapımcı	2	Erkek	Üniversite	40
15	Sanat yönetmeni	4	Erkek	Güzel Sanatlar - Sinema	42
16	Kamera - görüntü yönetmeni	1	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	36
17	Yapım asistanı	1	Kadın	Güzel Sanatlar – Sinema	21
18	Post-produksiyon + fotoğraf	4	Erkek	Lise	36
19	senarist	4	Erkek	Üniversite	70
20	Yapımcı	2	Erkek	Güzel Sanatlar – Sinema	35
21	Prodüksiyon asistanı	1	Kadın	Güzel Sanatlar - Sinema	25
22	Makyöz	3	Kadın	Lise	46

Araştırma kapsamında dört grupta görüşüldü. Bu dört ana gruptaki kişilerin sektörün içindeki farklı alanlardan seçilmesine özen gösterildi.

1. Hali hazırda kurulmuş olan sendikada aktif olan kişiler ya da sendikaya üye olanlar
2. Yapım şirketi yetkilileri ve iş verenleri (patron).
3. Sendikaya mesafeli durmayı tercih edenler, örgütlü harekete mesafeli olanlar.
4. Sadece diğer sendikaya üye olan kişiler, ya da bu grup dışında farklı örgütlenme kurmaya çalışan kişiler.

Ek-2 Anket Formu**Sinema ve Televizyon Sendikası Sektör Çalışanları Anketi**

Sinema ve Televizyon Çalışanları Sendikası olarak sektörde çalışanların sendikadan beklentileri ve sektördeki sorunlar üzerine bir araştırma yapıyoruz. Sektörde çalışıyorsanız, bu anket beklentilerinizi ve şikayetlerinizi iletmek için size fırsat sunuyor. Araştırmaya katılan kişilerin kimlik bilgileri alınmayacak. Vereceğiniz yanıtlar iş koşullarının iyileştirilmesi ve sektörün sağlıklı gelişmesi için sendikanın yaptığı çalışmalara katkı sağlayacak. Anketimizi doldurmanız en fazla 15 dakikanızı alacaktır. Anketi sadece sendika üyeleri değil, tüm sektör çalışanları doldurabilir; beraber çalıştığınız iş arkadaşlarınızla anketimizi paylaşmanız daha sağlıklı sonuçlar elde etmemizi sağlayacaktır. Katkınız için çok teşekkür ederiz.

1) Meslek departmanınız nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Kamera

Kostüm

Işık

Prodüksiyon

Reji

Saç-makyaj

Sanat

Ses

Set

Grip / Doly

Post prodüksiyon

Diğer (Lütfen belirtiniz)

2) Son üç yılı düşünürseniz, ağırlıklı olarak hangi sektörde çalıştınız ?

Dizi

Sinema

Reklam

Tv Programı

Klip

İnternet yayıncılığı

Diğer (Lütfen belirtiniz)

3) Kaç yıldır sektöredesiniz? Lütfen rakam giriniz. Örn: 7

[]

4) Çalışırken çoğunlukla hangi kategoriye dahilsiniz?

Sigortalı

Free-Lance – Şahıs Şirketi / Faturalı

Free Lance – Serbest Meslek Makbuzu

Genellikle sigortasız çalışıyorum

Diğer (Lütfen belirtiniz)

5) Son bir yıl içinde bir ayda ortalama kaç gün çalıştınız? (Lütfen 1 ile 30 arası bir rakam yazınız.)

[]

6) Son bir yılı düşündüğünüzde çalıştığınız zaman günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz ? (Lütfen rakam yazınız)

[]

7) Çalıştığınız zaman ödemelerinizi ne kadar düzenli alabiliyorsunuz?

- Hiç düzenli alamıyorum
- Nadiren düzenli alıyorum
- Bazen düzenli alıyorum
- Çoğunlukla düzenli alıyorum
- Daima düzenli alıyorum

8) Çalıştığınız zaman iş koşullarınız sendikanın belirlemiş olduğu ilkeler ile uyumlu oluyor mu?

- Sendikanın belirlediği ilkeleri bilmiyorum
- Hiç uyumlu olmuyor
- Kısmen uyumlu oluyor
- Bazen uyumlu oluyor
- Evet çoğu zaman uyumlu oluyor

9) Aşağıdaki ifadelerle katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

İşi bilmeyen insanlarla çalışmak zorunda kalıyorum.	Hiçbir Zaman []	Ender Olarak []	Bazen []	Genellikle []	Her zaman []
Çalıştığım işlerde insanlar birbirine saygı göstermiyor	[]	[]	[]	[]	[]
İşimi her zaman severek yapıyorum	[]	[]	[]	[]	[]
İş arkadaşlarım aynı zamanda en yakın arkadaşlarımdır	[]	[]	[]	[]	[]
Çalışırken kendimi geliştiremiyorum	[]	[]	[]	[]	[]
Çalışırken genellikle kaliteli iş çıkarabileceğim koşulları bulamıyorum	[]	[]	[]	[]	[]
İş bulmakta zorlanıyorum	[]	[]	[]	[]	[]

10) Sendika deyince aklınıza gelen üç kelimeyi aşağıya yazınız.

11) Aşağıdakilerden hangisi sizin sektörde karşılaştığınız en önemli sorundur? (En önemli üç sorunu önem sırasına göre 1. 2. ve 3. olarak numaralandırınız. Geri kalanları boş bırakabilirsiniz.)

Çalışma saatleri

Ücretlerin düşüklüğü

Ödemelerin zamanında alınmaması

Sigortasız çalışma

Saygısızlık (mobbing)

İş güvenliği

12) Sinema ve Televizyon Çalışanları Sendikasına üye misiniz?

Evet

Hayır

13) Üye değilseniz üye olmayı düşünüyor musunuz? (Sendikaya üye iseniz bu soruyu boş bırakınız.)

Evet

Hayır

Cevabınız hayır ise nedenini belirtir misiniz?)

14) Sendikaya kaç ay önce üye oldunuz? (Sendika ocak 2015'te kuruldu bu yüzden 1 ile 38 arası bir rakam girmeniz gerekiyor.)

15) Sendikada değiştireceğiniz üç Şey ne olurdu?

En 6nemlisi	
İkinci 6nemli	
Üçüncü 6nemli	

16) Sendika için hiç gönüllü çalıştınız mı

Evet

Hayır

Evet ise sendikanın hangi faaliyetinde gönüllü çalıştınız?

--

17) Sendikayı hiçbir arkadaşınıza önerdiniz mi?

Evet

Hayır

18) Sendika faaliyetleri hakkında hangi kanaldan bilgi alıyorsunuz? Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

Facebook

Twitter

İnstagram

E-posta

WhatsApp

Arkadaş

Diğer (Lütfen belirtiniz)

19) Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

Sendika beklentilerimi karşılıyor	Hiç katılmıyorum []	Kısmen katılıyorum []	Kararsızım []	Katılıyorum []	Kesinlikle katılıyorum []
Sendika yeterince etkili olamıyor	[]	[]	[]	[]	[]
Sendikanın benden bir talebi olursa onu yerine getirmek için elimden geleni yaparım	[]	[]	[]	[]	[]
Sendikaya üye olduktan sonra sendikadan yeni bir arkadaş edindim	[]	[]	[]	[]	[]
Sendika herkesi kucaklamıyor, bazı kişileri kayırıyor	[]	[]	[]	[]	[]
Sendika beni en iyi şekilde temsil edebiliyor	[]	[]	[]	[]	[]

20) Sendika genel olarak sizde ne çağrışım yapıyor? Olumlu Olumsuz Ne olumlu, ne de olumsuz**21) Başka bir sendikaya üye misiniz?** Evet Hayır**22) Sendikanın sizi öncelikli olarak hangi konuda desteklemesini isterdiniz?****Dört talebi önem sırasına göre 1'den 4'e kadar numaralandırınız.** İş bulma Hak arama Meslek içi eğitim İş koşullarının düzeltilmesi

23) Bir sinema televizyon çalışanları sendikasıdan beklentileriniz nelerdir?

24) Sizi sektörde en çok endişelendiren konu nedir? En önemli bulduğunuz ilk üçü 1. 2. ve 3. olarak numaralandırınız. Gerisini boş bırakabilirsiniz.

- İş bulamamak
- İşini kaybetmek
- İş kazaları
- Çalışma koşulları
- İşten anlamayanların artışı
- Ödeme alamamak
- Dayanışmanın zayıf oluşu

25) Aşağıdaki ifadelere dair tercihinizi belirtiniz.

Geçtiğimiz 1 yıl içinde ailenizin ekonomik durumu daha önceki yıllara kıyasla nasıldı ?	Çok daha kötü []	Kötü []	Ne iyi ne de kötü []	İyi []	Çok daha iyi []
Şuan ailenizin içinde bulunduğu ekonomik durumun önümüzdeki 1 yıl içerisinde nasıl bir gelişme göstereceğini düşünüyorsunuz?	[]	[]	[]	[]	[]
Şuan sektörün içinde bulunduğu durumun önümüzdeki 5 yıl içinde nasıl bir gelişme göstereceğini düşünüyorsunuz?	[]	[]	[]	[]	[]
Şuan Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun önümüzdeki 5 yıl içinde nasıl bir gelişme göstereceğini düşünüyorsunuz?	[]	[]	[]	[]	[]

26) Aşağıda bazı ikililer verilmiştir. Kendinize yakın olanı işaretleyiniz.

Kişiler kendi geçimlerinden kendileri sorumlu olmalıdır.

Devlet tüm vatandaşların geçimlerini sağlamak için daha fazla sorumluluk almalıdır.

27) Rekabet (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

Rekabet iyi bir şeydir. İnsanların daha çok çalışmasını ve yeni fikirler üretmesini sağlar.

Rekabet zararlıdır. İnsanların içindeki en kötü duyguları ortaya çıkarır.

Diğer (Lütfen belirtiniz)

28) Özel sektör (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

Devlet özel sektörü serbest bırakmalıdır

Devlet özel sektörü daha etkili biçimde denetlemelidir

29) Emeklilik (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

Kişiler emekliliklerinde geçimlerini sağlamak kendileri sorumlu olmalıdır

Yurttaşların emekliliğini sağlamak devletin görevidir

30) Yoksulluk ve zenginlik (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

Yoksulluk da zenginlik de insanların kendi yetenek ve çalışmalarına bağlıdır.

Yoksulluk da zenginlik de katedir.

31) Aşağıda insanların zaman zaman katıldığı siyasi faaliyetler var. Bunların her biri için katılıp katılmadığınızı yanıtlayınız.

Seçimlerde oy kullanmak	Kesinlikle katılmam ☐	Gerekirse katılım ☐	Katıldım ☐
Siyasi parti ya da sivil toplum örgütünde karar organlarında yer almak	☐	☐	☐
Yerel yönetim için aday olmak	☐	☐	☐
Toplu bir dilekçeye imza atmak	☐	☐	☐
Bazı ürünleri satın almayarak boykot etmek	☐	☐	☐
Yasal bir gösteri veya yürüyüşe katılmak	☐	☐	☐
Yasal olmayan grev ya da iş bırakma eylemine katılmak	☐	☐	☐
Park, bina veya işyeri işgal etmek	☐	☐	☐

32) Herhangi başka bir sivil toplum örgütü, dernek, siyasi parti ve benzeri kuruluşa üye misiniz?

Evet

Hayır

33) Eğitim durumunuz nedir?

34) Bu sektörde alaylı mı yoksa mektepli misiniz?

Alaylı

Mektepli

35) Geçtiğimiz yılı dikkate alırsanız sizinle aynı evde yaşayan bütün aile fertlerinin maaş, kira, emekli aylığı v.b gelirlerini göz önünde bulundurarak ortalama toplam aylık hane halkı geliriniz ne kadardır?

36) Son bir yılı düşündüğünüzde kazandığımız gelir sizin ve ailenizin ihtiyaçlarını karşılıyor mu?

Hiç karşılıyor	Karşılıyor	Kısmen karşılıyor	Karşılıyor	Fazlasıyla karşılıyor
☐	☐	☐	☐	☐

37) Kazancınızın en büyük bölümü hangi harcamalarınıza gidiyor?

(İlk üçünü 1. 2. ve 3. sıra olarak belirtiniz, diğerlerini boş bırakabilirsiniz)

- Yiyecek-içecek
- Ev kirası
- Giyim kuşam
- Eğlence- tatil
- Çocukların okul masrafı
- Ev kredisi ya da yapı-koop
- Birikim ya da yatırım
- Diğer

38) Aşağıdakilerden hangilerine sahipsiniz?

- Araba
- Ev
- Yazlık ev
- Arsa
- Plazma Tv
- Akıllı telefon
- Kredi kartı

39) Kaç yaşındasınız? (Lütfen rakam yazınız. Örn. :29)**40) Cinsiyetiniz nedir ?**

- Kadın
- Erkek
- Diğer

41) Yaşam aranjmanınız hangisidir ?

- Evli eşimle beraber yaşıyorum
- Yalnız yaşıyorum
- Ailem ile beraber yaşıyorum
- Sevgilim ile beraber yaşıyorum
- Evi başka arkadaş/kişiler ile paylaşıyorum
- Çocuğumla (ya da akrabamla) beraber yaşıyorum
- Düzenli kaldığım bir ev yok
- Diğer (Lütfen belirtiniz)

42) Bakmakla yükümlü olduğunuz çocuğunuz var mı?

- Yok
- Var
- Var ise kaç çocuğunuz var (Lütfen rakam giriniz)

EK-3 Setlerden Fotoğraflar

Sinema Tv Sendikası- Önde Kamera Arkada Dayanışma

**İstanbul Sinema Tv Sendikasının Çektiği Sendikayı Anlatan Filmin
Klaketini (25 Ekim 2016 - İstanbul)**

Ay Yapım – Ufak Tefek Cinayetler Dizisi – Sendikannın Set Ziyareti

(20 Kasım 2017 – İstanbul- Beykoz)

Mf Yapım – Kalp Atışı Dizisi - Sendikannın Set Ziyareti
(1 Kasım 2017-İstanbul/Beykoz)

No Dokuz Yapım – Dolunay Dizisi - Sendikannın Set Ziyareti

(12 Ekim 2017 – İstanbul / Beykoz)

Sendikanın 1 Mayıs Faaliyeti

(1 Mayıs 2017 – İstanbul Taksim Meydanı)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(21 Mayıs 2017 – Diriliş Ertuğrul Dizi Seti İstanbul / Şile)

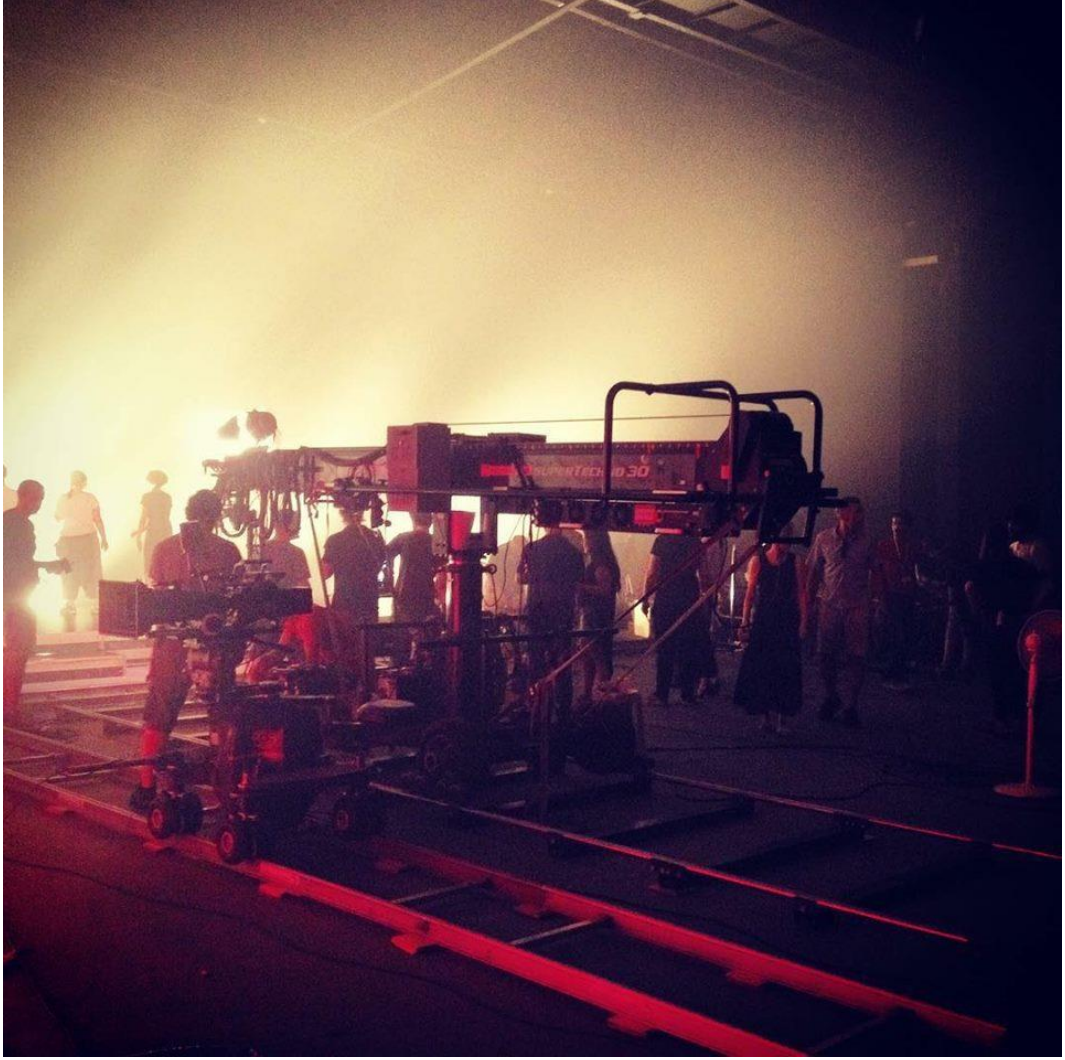
Set İşçilerinden Fotoğraflar

(Yunus Emre Dizi Seti - 20 Nisan 2017 - İstanbul / Riva)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(15 Mart 2017 – İstanbul / Kısıklı)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(7 Mart 2017 İstanbul / Beykoz)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(6 Mart 2017 İstanbul / Beykoz)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(14 Nisan 2016 - İstanbul / Şile)

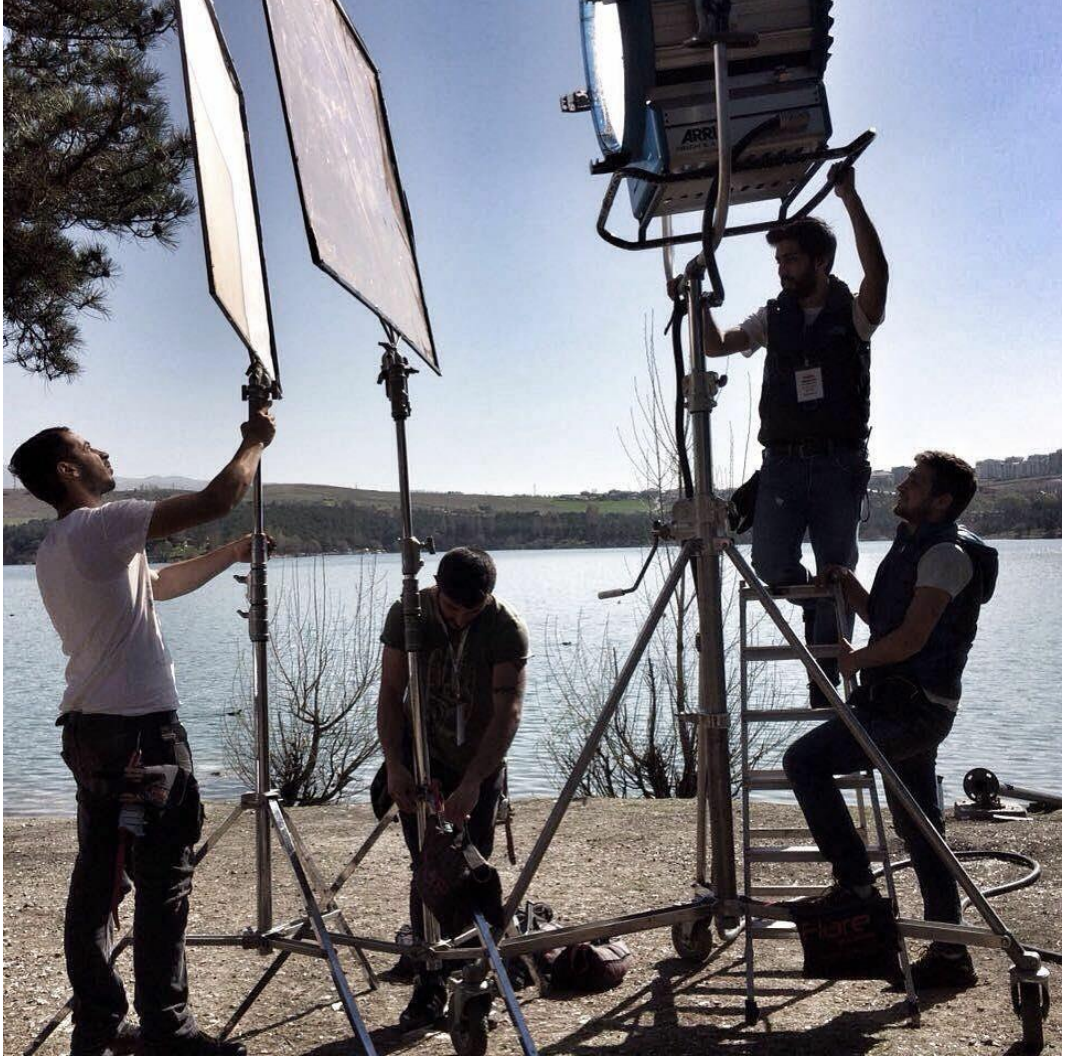
Set İşçilerinden Fotoğraflar

(25 Haziran 2017 - İstanbul / Avcılar)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(23 Aralık 2016 – İstanbul / Zekeriyaköy)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(6 Nisan 2016 – Ankara / Mavigöl)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(1 Ağustos 2016 – İstanbul – Sarıyer)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(29 Mart 2017 - İstanbul / Bakırköy)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(8 Eylül 2017 – İstanbul / Avcılar)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(6 Ekim 2017 – İstanbul / Karakiraz)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(18 Nisan 2017 İstanbul / Bakırköy)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(12 Ocak 2017 – İstanbul / Beykoz)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(7 Ağustos 2016 İstanbul / Kavacık)

Set İşçilerinden Fotoğraflar

(26 Aralık 2015 İstanbul / Beylikdüzü)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Ramazan ARSLAN
Doğum Yeri-Tarihi	Savur – 01.10.1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	Türkiye’de Sinema-Tv Sektörü İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları (İstanbul Sinema Televizyon Sendikası Örneği) Tam Metin Bildiri ve Bildiri Özeti
İş Deneyimi	
Stajlar	Alanya Tv
Projeler	<p>Derin (Yönetmen 2013) 9. Yıldız Kısa Film Festivali, Kurmaca Dalı’nda Finalist 3. Kısa-ca Ulusal Öğrenci Filmleri Festivali, Kurmaca Dalı’nda Finalist 9. İkinci El Film Festivali, Kısa Filmler Bölümü, Gösterim Seçkisi</p> <p>Uçurtma (Kamera / Işık 2013) 9. Kar Film Festivali, Kurgusal Dalı, İkincilik Ödülü 9. Yıldız Kısa Film Festivali, Gösterim Seçkisi</p> <p>Kanı Spotu (Yönetmen 2015) 1. Adana Çukurova Üniversitesi Kısa Film Festivali- Deneysel Dalında Finalist</p> <p>Güzel Bir Gelecek İçin (Görüntü Yönetmenli / Kurgu 2015) 11. Kar Film Festivali’nde Belgesel Dalında Finalist</p> <p>Dersimiz Alkol (Görüntü Yönetmenliği /</p>

	<p>Kurgu 2015)</p> <p>11. Kar Film Festivali Kurmaca Dalı İkincilik Ödülü</p> <p>Dik Dur (Görüntü Yönetmenliği 2015)</p> <p>Engelsizbirfilmimvar Film Festivalinde Finalist ve Gösterim Seçkisi</p> <p>Beni Böyle Sev (Yönetmen 2015)</p> <p>Afyonkarahisar Kardeşlik Temalı Ulusal Kısa Film ve Belgesel Yarışması Gösterim Seçkisi</p> <p>Keje (Yönetmen 2015)</p> <p>Babamın Kanatları (Uzun Metraj - Kamera Asistanı 2016)</p>
Çalıştığı Kurumlar	<p>Nar Yapım</p> <p>Rollart Film (Kamer Asistanı 2016)</p>
İletişim	
E-Posta Adresi	Ramazanarslan7@mynet.com
Tarih	18.03.2018